

nr 11
(417)

listopad
2022

Indeks 330108, ISSN 0867-2024
cena 7 zł

MIESIĘCZNIK INSTRUKTORÓW ZHP
Czuwaj

Światło dla Ciebie

BETLEJEMSKIE
ŚWIATŁO POKOJU
2022

3

AKTUALNE

List władz naczelnych ZHP w sprawie finansów Związku

4

Z ŻYCIA ZWIĄZKU

M.in. o JOTA-JOTI 2022 oraz konferencji Kobieta-Skautka-Harcerka 4.0

TEMAT Z OKŁADKI

BETLEJEMSKIE ŚWIATŁO POKOJU 2022

ŚWIATŁO DLA CIEBIE

List Kapelana Chorągwi Gdańskiej ZHP

Hasła BŚP

Historia BŚP

Propozycja programowa na BŚP 2022

16

ROZMOWA CZUWAJ

Wyzwania w czasach kryzysów

Rozmowa z hm. Bartoszem Bednarczykiem, zastępcą naczelniczki ZHP

19

PATRZMY DALEJ

Kompetencje przyszłości – co to takiego?

hm. Aleksandra Gawlikowska-Sroka

Światowe Forum Ekonomiczne określiło 10 kompetencji, które będą najważniejsze w roku 2025...

22

PRACA Z BOHATEREM

Chorągiew Śląska ma bohatera

hm. Adam Malarz

Chorągiew Śląska im. Harcerzy Września 1939 roku!

27

NASZE PRAWO

Harcerz jest zawsze pogodny?

hm. Katarzyna Marszałek

Wyniki badań przeprowadzonych wśród wędrowników

31

NOWE PÓŁ WIEKU

Potrzebny nowy zapal

hm. Adam Czetwertyński

Zdobądźmy środki i zorganizujmy Centralną Akcję Szkoleniową dla 2500 uczestników! Z każdego hufca 10 kandydatów na drużynowych!!!

32

POD ROZWAGĘ

Śłużba jest narzędziem, a nie przeszkodą

hm. Dorota Całka

Powinniśmy zadbać o budowanie poczucie szczęścia, które daje energię i zwiększa poziom aktywności

34

KRÓTKO O WAŻNYCH SPRAWACH

Wybieranie

hm. Grzegorz Catek

Kłopot tych naszych teamów w tym, że rzadko w jednej potencjalnej komendzie są tylko ci najlepsi, a w drugiej czy trzeciej – sami słabsi...

KOMITET
DO SPRAW
POŻYTKU
PUBLICZNEGO

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Rządowy Program
Wspierania Rozwoju Organizacji
Harcerskich i Skautowych
na lata 2018-2030
ROHIS

Związek
Harcerstwa
Polskiego

Druhny i Druhowie, Instruktorki i Instruktorzy ZHP!

Kwestie finansowe były od lat źródłem wielu nieporozumień w ZHP. Jak pokazują badania, są one także najczęstszą przyczyną konfliktów w polskich rodzinach. Nasiliły się one zawsze w okresach kryzysów finansowych i w warunkach dużej niepewności w domowych budżetach. Nie możemy o tym zapominać w przededniu bardzo trudnego 2023 roku.

Wysoka i wciąż rosnąca inflacja, kryzys energetyczny, mający duży wpływ na ceny wielu usług i towarów niezbędnych do harcerskiej działalności, bardzo prawdopodobne ubożenie dużej części społeczeństwa, niepewność polityczna związana z wojną w Ukrainie i wynikające z tych zjawisk trudne do przewidzenia wyzwania społeczne stojące przed ZHP – to tylko niektóre czynniki, które będą istotnie wpływały na naszą działalność, szczególnie w najbliższych latach.

Te uwarunkowania wymagają od władz i jednostek ZHP szczególnej ostrożności przy podejmowaniu decyzji o finansach realizowanych przedsięwzięć. Wynikająca z Prawa Harcerskiego zasada „Harcerz jest oszczędny(...)” – nie wystarczy. Konieczna staje się daleko idąca racjonalizacja wydatków, budowanie na każdym szczeblu władz, w każdej jednostce organizacyjnej ZHP swoistego „kapitału żelaznego”, czyli rezerw pozwalających na realizację najważniejszych działań nawet w niesprzyjających okolicznościach, na pokrycie dodatkowych kosztów, trudnych do przewidzenia w momencie planowania. Nasze działania powinno cechować: odejście od rutyny i powielania wieloletnich schematów, niestandardowe myślenie oraz ciągłe poszukiwanie nowych form, które spełnią zakładane cele przy racjonalnym gospodarowaniu zasobami finansowymi. Istotne znaczenie musi mieć też troska o przychody – zarówno te pozyskiwane na poziomie drużyn poprzez akcje zarobkowe, jak i duże projekty finansowane ze środków publicznych lub prywatnych. Musimy również uwzględnić sytuację finansową rodzin członków oraz członkiń ZHP i ze szczególną starannością gospodarować wpłacanymi przez nich składkami członkowskimi. Fakt, że w 2023 r. nastąpi podwyżka składek członkowskich, nie oznacza, że uzyskane środki muszą być w tym samym roku wydane.

Mimo że koszty funkcjonowania władz naczelnych ZHP stanowią bardzo niewielką część wszystkich kosztów ZHP, jest oczywiste, że formy działalności tych władz także muszą zostać zrjonalizowane. Jest to proces ciągły, ale pierwsze decyzje już zostały podjęte. Wspólna obecność przedstawicieli władz naczelnych podczas różnego rodzaju wydarzeń będzie sporadyczna, ograniczona do przedsięwzięć o szczególnym znaczeniu dla ZHP lub

wynikająca bezpośrednio z konieczności osobistej realizacji statutowych zadań danej władzy i zbieżna ze wspomnianą ogólną zasadą racjonalizacji kosztów. Grudniowe zbiórki Rady Naczelnej ZHP i Centralnej Komisji Rewizyjnej ZHP zostały zaplanowane w jednym terminie i w jednym miejscu, co pozwoliło wynegocjować korzystne ceny w obiekcie goszczącym oraz optymalizację kosztów podróży przedstawicieli GK ZHP uczestniczących w tych zbiórkach. Ostatnie posiedzenie Naczelnego Sądu Harcerskiego ZHP z fizyczną obecnością jego członków wygenerowało jedynie koszty związane z podróżą. Kupowanie biletów w promocji, przejazd kilku osób jednym samochodem, korzystanie z możliwości nocowania w budynku Głównej Kwatery w przypadku spotkań małych grup, poszukiwanie źródeł finansowania poza ZHP – to już teraz standardowa praktyka członków wszystkich władz naczelnych.

W 2023 r. – pierwszym pełnym roku kalendarzowym nowych władz naczelnych, odbędą się trzy (czyli statutowe minimum) posiedzenia Rady Naczelnej ZHP z fizyczną obecnością członków. Taką samą liczbę spotkań zaplanowała Centralna Komisja Rewizyjna ZHP i Naczelny Sąd Harcerski ZHP. Pozostałe spotkania, jeśli zajdzie potrzeba, będą organizowane w trybie zdalnym. Normą stanie się możliwość zdalnego udziału gości w posiedzeniach władz naczelnych, o ile ich udział jest niezbędny, jedynie w niewielkiej części zbiórki. Taka praktyka była już stosowana podczas plenarnych posiedzeń Centralnej Komisji Rewizyjnej ZHP, Naczelnego Sądu Harcerskiego, Rady Naczelnej i Głównej Kwatery ZHP w 2022 r. Środki komunikacji na odległość będą zawsze wykorzystywane przez władze naczelne w działaniach operacyjnych, jeżeli nie wpłynę to negatywnie na potencjalne efekty podejmowanych prac.

Jesteśmy przekonani, że nawet jednostkowo drobne ograniczenia kosztów, ale podejmowane wspólnie w całym Związku przy różnych okazjach, zapewnią niezbędny poziom bezpieczeństwa finansowego, pozwalający na realizację planów w nadchodzących trudnych latach.

Druhny i Druhowie!

Apelujemy o wspólną troskę o stan finansów Związku, o racjonalizację wydatków na każdym szczeblu struktury i w każdej jednostce organizacyjnej ZHP!

Czuwaj!

hm. Krzysztof Pater, przewodniczący ZHP
hm. Martyna Kowacka, naczelniczka ZHP
hm. Waldemar Dolata, przewodniczący CKR ZHP
hm. Tomasz Rawski, przewodniczący NSH ZHP

15–22 września 2022 r.

Pwd. Julia Siudek z Chorągwi Krakowskiej jako jedyna przedstawicielka skautingu i Europy uczestniczyła w **spotkaniu młodzieży (do 25 roku życia), poprzedzającym zgrupowanie generalne UNICEF w Nowym Jorku**. Debata dotyczyła wyzwań dzisiejszego świata i odpowiedzialnej postawy wobec nich młodych dorosłych. Druhnę Julię do udziału w debacie zaprosił regionalny UNICEF po świetnej prezentacji przedstawionej przez nią na World Urban Forum w Katowicach w czerwcu br. Jako opiekunka Julii towarzyszyła pwd. Izabela Kucmin-Bemelmans, która szefuje punktowi pomocy uchodźcom Blue Dot w Krakowie.

24 września 2022 r.

– Krajowy koordynator JOTA-JOTI (Światowego Jamboree w Eterze i Światowego Jamboree w Internecie) w ZHP hm. Hubert Mika uczestniczył w **spotkaniu krajowych koordynatorów** zorganizowanym (online) przez WOSM, podczas którego zaprezentowana została nowa koncepcja organizacji JOTI oraz omówiono bieżące kwestie związane z przygotowaniem do zbliżającego

się w połowie października tegorocznego Jamboree.

– W Katowicach, z udziałem ponad 2000 zuchów, harcerzy, instruktorów i seniorów, odbył się **Złot Chorągwi Śląskiej ZHP** pod hasłem „Harcerze Września 1939 roku – WIERNI HARCERSKIM IDEAŁOM”. Złot był podsumowaniem Kampanii Bohater, podczas której chorągiew zdobyła imię „Harcerzy Września 1939 r.”. Uroczysty akt nadania imienia wręczyła komendantce chorągwi hm. Annie Peterko podczas apelu pod Pomnikiem Powstańców Śląskich naczelniczka ZHP hm. Martyna Kowacka. O kampanii czyt. na str. 22–26.

– Zuchy, harcerki i harcerze Chorągwi Kujawsko-Pomorskiej spotkali się we Włocławku na **Złazie Chorągwi „Na Kujawską Nutę”**, gdzie czekało na nich wiele atrakcji, m.in.: gra miejska, poznawanie tradycji regionu, w tym występ Zespołu Pieśni i Tańca „Kujawy”, a także piknik z Polą Negri. Złot był okazją do od dawna wyczekiwanej oficjalnego otwarcia „Bazy Przygody” – siedziby Hufca Włocławek. Przy okazji zjazdu Harcerski Klub Honorowych Dawców Krwi „Sangre” zorganizował akcję oddawania krwi. Uczestników zjazdu odwiedziła członkini Głównej Kwatery hm. Dominika Brożek.

24–25 września 2022 r.

W Krakowie odbyła się **konferencja harcmistrzowska „Jak pięknie rozmawiać”**, zorganizowana przez Centralną Szkołę Instruktorów. W konferencji jako prowadząca zajęcia udział wzięła naczelniczka ZHP hm. Martyna Kowacka. O konferen-

cji pisaliśmy w październikowym numerze „Czuwaj”.

27 września 2022 r.

– Naczelniczka ZHP hm. Martyna Kowacka uczestniczyła w Warszawie w uroczystościach państwowych związanych z **83. rocznicą powstania Polskiego Państwa Podziemnego** i podpisała list intencyjny pomiędzy Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej, Stowarzyszeniem Szare Szeregi i ZHP w sprawie poszanowania symboli związanych z Polskim Państwem Podziemnym, AK i Szarymi Szeregami.

– Komisarz zagraniczny ZHP phm. Mateusz Janik uczestniczył w zorganizowanym online dla europejskich organizacji członkowskich WOSM **spotkaniu na temat Global Support Assessment Tool (GSAT)** – narzędzia wzmacniającego zdolności i standardy jakości, które wspiera krajowe organizacje skautowe w spełnianiu najlepszych międzynarodowych praktyk w zakresie dobrego zarządzania i jakości skautingu. Organizacje członkowskie mogą korzystać z GSAT do oceny zgodności z najwyższymi standardami skautingu.

30 września – 2 października 2022 r.

W Drohiczynie na terenie Chorągwi Białostockiej odbyło się trzecie **posiedzenie plenarne Naczelnego Sądu Harcerskiego**. Podczas posiedzenia wyznaczono priorytety na kadencję 2022–2026, omówiono bieżące sprawy orzecznicze oraz kwestię zorganizowania spotkania z przedstawicielami sądów chorągwi (wiosną 2023 r.). Przedyskutowano też

tryb procedowania w sprawie wykładni Statutu ZHP oraz ustalono harmonogram posiedzeń plenarnych NSH na rok 2023. W ramach podsumowania poprzedniej kadencji w części posiedzenia udział wzięli członkowie NSH poprzedniej kadencji: hm. Krzysztof Pater, hm. Jan Orgelbrand oraz hm. Piotr Jurczak (na którego zaproszenie spotkanie odbyło się w Drohiczynie).

1 października 2022 r.

Harcerska Orkiestra Dęta z Tczewa świętowała jubileusz 75-lecia istnienia. Zespół powstał w 1947 r., w roku 1987 otrzymał tytuł Reprezentacyjnej Orkiestry ZHP. Kolejne pokolenia młodych muzyków towarzyszyły Związkowi w ważnych momentach, uświetniając złoty, rocznice i inne uroczystości. Zespół bierze udział w konkursach, festiwalach i przeglądach zarówno w Polsce, jak i za granicą, zdobywając liczne nagrody. W repertuarze ma wybitne dzieła muzyki polskiej oraz światowej, tak klasycznej, jak i rozrywkowej. Obecnie dyrygentką orkiestry jest Magdalena Kubicka-Netka, absolwentka Akademii Muzycznej w Gdańsku. Z okazji jubileuszu odbył się koncert w Centrum Kultury i Sztuki w Tczewie,

podczas którego był czas na podziękowania dla orkiestry za dotychczasową działalność i życzenia na następne lata. W uroczystości udział wzięła naczelniczka ZHP hm. Martyna Kowacka.

3–14 października 2022 r.

Mieszkańcy Warszawy oraz turyści odwiedzający stolicę mieli możliwość obejrzeć na placu Marszałka Józefa Piłsudskiego **wystawę plenerową „Harcerskie drogi do Niepodległej”**. Ekspozycja przygotowana przez ZHP przedstawiała udział harcerek i harcerzy sprzed wieku w działaniach, prowadzonych na różnych frontach walki o niepodległość i granice Polski w latach 1914–1921. W otwarciu wystawy wzięła udział naczelniczka ZHP hm. Martyna Kowacka.

7 października 2022 r.

– W sali kinowej gdańskiego Domu Harcerza podczas uroczystej gali odbyło się podsumowanie **Plebiscytu Instruktorskiego „Unikatowi 2022”**. Uczestniczyli w niej wyróżnieni instruktorzy wraz z przyjaciółmi, komendy hufców, a także komenda chorągwi oraz goście. W tym roku najlepszymi z najlepszych wybrani zostali: w kategorii „Odpowiedzialni społecznie” – pwd. Domini-

ka Anieli Romejko – Hufiec Gdańsk-Portowa, w kategorii „Sprawni w działaniu” – phm. Mateusz Miotk – Hufiec Kartuzy, w kategorii „Kadra wspierająca” – pwd. Bartosz Cieszyński – Hufiec ZHP Kartuzy, w kategorii „Skuteczni wychowawczo” – phm. Zofia Iwaniuk Hufiec Gdańsk-Śródmieście im. Alfa Liczmańskiego. Po podziękowaniach, koncercie i zakończeniu oficjalnej części gali wieczór został zwieńczony tortem oraz poczęstunkiem w restauracji „Za Murami”. W uroczystości uczestniczyła naczelniczka hm. Martyna Kowacka. – Podczas wizyty w Ambasadzie RP w Rzymie została podpisana umowa partnerska o współpracy pomiędzy Hufcem Babimojsko-Sulechowskim ZHP a Stowarzyszeniem Żołnierzy 12 Pułku Ułanów Podolskich we Włoszech (*Associazione dei Soldati del 12° Reggimento Lancieri di Podolia in Italia*).

7–9 października 2022 r.

Zespół Wood Badge przy CSI ZHP był organizatorem pierwszego **złotu absolwentów kursów Wood Badge**, podczas którego odbyły się m.in. warsztaty eksperckie dotyczące praktyk kształceniowych, historii Wood Badge, przyrodoznawstwa, skutecznego użycia metafory oraz szkolenie z organizacji kursów Wood Badge. Złot odbył się w Makowie, jego komendantem był hm. Filip Fotomajczyk z Chorągwi Krakowskiej.

8 października 2022 r.

W Bielsku-Białej odbyła się czwarta edycja **konferencji harcmistrzowskiej i instruk-**

torskiej Kobieta-Skautka-Harcercerka 4.0, Liderka w sytuacjach kryzysowych. Więcej na str. 9.

8–9 października 2022 r.

Centralna Szkoła Instruktorska zorganizowała w Poznaniu **konferencję na temat efektywnego systemu kształcenia.** Komendantką konferencji była członkini Głównej Kwatery hm. Dominika Brożek.

11 października 2022 r.

– W siedzibie Głównej Kwatery ZHP w Warszawie, z udziałem naczelniczki ZHP hm. Martyny Kowackiej, spotkał się Zespół Zarządzający Jamboree 2027.

– W Międzynarodowym Dniu Dziewcząt rozpoczęło się organizowane przez WAGGGS doroczne **Seminarium Juliette Low.** Celem tegorocznego seminarium jest inspirowanie i wspieranie młodych liderok i liderów oraz umacnianie postaw, które mają pomóc im w dokonywaniu realnych zmian w swoim środowisku i społeczności lokalnej. Warsztaty, spotkania i wydarzenia w ramach seminarium będą odbywać się do 11 grudnia 2022 r. ZHP reprezentują p hm. Zofia Stroińska z Hufca Poznań-Nowe Miasto oraz p wd. Anna Zelmanowska z Hufca Bydgoszcz-Miasto.

14–16 października 2022 r.

– Jak co roku w organizowanym jesienią międzynarodowym Jamboree w internecie i na falach eteru **JOTA-JOTI** uczestniczyli indywidualnie i zespołowo członkinie i członkowie ZHP. Czyn. na str. 8.

– W Vogelsang (Niemcy) w miejscu przyszłorocznego zlotu Intercamp odbyło się **posiedzenie Komitetu Intercamp.** Podczas spotkania hm. Dorota Limontas została jednogłośnie wybrana na nową reprezentantkę ZHP w Komitecie. Fioletową chustę i plaketkę komitetu wręczyła drużynie Dorocie poprzednia przedstawicielka ZHP hm. Agnieszka Pospiszyl w trakcie pierwszego posiedzenia, które prowadziła jako nowa przewodnicząca Komitetu Intercamp.

15 października 2022 r.

W Centrum Edukacji Młodzieży w Górsku k. Torunia odbyła się **Konferencja harcmistrzowska „W drodze do mistrzostwa cz. IV – Bądź gotów...!”**, zorganizowana przez Szkołę Instruktorską Chorągwi Kujawsko-Pomorskiej „Quercus”. Tytuł konferencji zainspirowany został działaniami podejmowanymi przez środowiska harcerskie w odpowiedzi na sytuację kryzysową związaną z wojną w Ukrainie, a mottem przewodnim były słowa Andrzeja Szczypiorskiego „Człowiek nie wybiera sytuacji, ale musi jej sprostać”. Uczestnicy rozmawiali o roli harcmistrzów, którzy w myśl idei stopnia mają być kreatorami rzeczywistości oraz wzorem dla instruktorów jako naturalnych liderów w sytuacjach kryzyso-

wych, prezentowali przykłady podejmowanych działań, wymieniali się doświadczeniami, również w kwestii umiejętności radzenia sobie z emocjami w sytuacjach kryzysowych.

20 października 2022 r.

Instruktorka Wydziału Zagranicznego GK ZHP p hm. Aniela Radecka uczestniczyła w **webinarze Europejskiego Regionu WAGGGS** dla nowych komisarek zagranicznych.

20–23 października 2022 r.

W ośrodku skautowym Houens Odde Spejdercenter w Danii odbyło się **Europejskie Forum Zrównoważonego Rozwoju 2022 (European Sustainability Forum)**. W imieniu ZHP uczestniczyły w nim zastępczynie kierowniczkii Wydziału Inicjatyw Programowych hm. Aleksandra Berner (szefowa Zespołu ds. Celów Zrównoważonego Rozwoju) i hm. Katarzyna Koszyk.

21 października 2022 r.

– Instruktorzy Chorągwi Śląskiej spotkali się w Miejskim Domu Kultury Bogucice-Zawodzie na **Gali Mistrzów Harcerstwa**, podsumowującej tegoroczny plebiscyt, w którym po raz kolejny wybrani zostali instruktorzy, którzy swoją postawą, codzienną pracą i rzetelnością wpływają na budowanie środowisk śląskich harcerzy. W tym roku laureatów wyłoniono w 9 kategoriach: Najlepszy komendant hufca – hm. Ariana Bema-Woźniczka, Hufiec Dąbrowa Górnicza; Przedsiębiorczy skarbnik-księgowy – hm. Krzysztof Cogiel, Hufiec Żory i p hm. Aleksandra

Nowak, Hufiec Chrzanów; Kształceniowiec na 6 – hm. Joanna Migdoł-Bałyzy, Hufiec Katowice (członkini Chórągwianej Szkoły Instruktorskiej „Iskra”); Twórczy programowiec – phm. Sylwia Pakosz, Hufiec Ruda Śląska; Złoty Senior – hm. Jerzy Sierka, Hufiec Sosnowiec (kierownik Referatu Seniorów i Starszyny Harcerskiej GK ZHP hm. Bogdana Radysa odbyła się **narada komendantów kręgów i kierowników referatów seniorów i starszyny** z całego kraju. Rozmawiano m.in. o komunikacji i stronie internetowej wydziału, wydarzeniach międzynarodowych, projektach dla organizacji pozarządowych w zakresie działalności seniorów i śródkach, o które warto występować do samorządów, a także o planie pracy i ogólnokrajowych przedsięwzięciach w roku 2023. Gospodarzem spotkania był radomski krąg „Konary”. Z uczestnikami spotkał się zastępca naczelniczki ZHP hm. Bartosz Bednarczyk (w przeszłości wieloletni komendant Hufca Radom-Miasto), który oprowadził ich po wystawie historycznej w Izbie Pamięci Hufca, a następnie uczestniczył w rozmowie, podczas której wysłuchał postulatów dotyczących składki członkowskiej i mundurów dla harcerskich seniorów, a także podziękował najstarszym członkom organizacji za ich aktywność na wielu polach działania, pielęgnowanie tradycji i historii Związku oraz

– Naczelniczka ZHP hm. Martyna Kowacka uczestniczyła w **uroczystości 40-lecia Zespołu Placówek Edukacyjno-Wychowawczych i Rehabilitacyjnych w Stemplewie**, na terenie którego działa prowadzony przez instruktorów-wychowawców V szczebel Nieprzetartego Szlaku. Na terenie ośrodka od wielu lat organizowane są ogólnopolskie Złoty Drużyn Harcerskich NS, na których spotykają się i uczestniczą w ciekawych zajęciach harcerki i harcerze z różnych zakątków Polski.

21–22 października 2022 r.

W Radomiu pod przewodnictwem kierownika Wydziału Seniorów i Starszyny Harcerskiej GK ZHP hm. Bogdana Radysa odbyła się **narada komendantów kręgów i kierowników referatów seniorów i starszyny** z całego kraju. Rozmawiano m.in. o komunikacji i stronie internetowej wydziału, wydarzeniach międzynarodowych, projektach dla organizacji pozarządowych w zakresie działalności seniorów i śródkach, o które warto występować do samorządów, a także o planie pracy i ogólnokrajowych przedsięwzięciach w roku 2023. Gospodarzem spotkania był radomski krąg „Konary”. Z uczestnikami spotkał się zastępca naczelniczki ZHP hm. Bartosz Bednarczyk (w przeszłości wieloletni komendant Hufca Radom-Miasto), który oprowadził ich po wystawie historycznej w Izbie Pamięci Hufca, a następnie uczestniczył w rozmowie, podczas której wysłuchał postulatów dotyczących składki członkowskiej i mundurów dla harcerskich seniorów, a także podziękował najstarszym członkom organizacji za ich aktywność na wielu polach działania, pielęgnowanie tradycji i historii Związku oraz

zaangażowanie w pomoc dla uchodźców z Ukrainy.

22 października 2022 r.

– W sali koncertowej Collegium Copernicanum w Bydgoszczy odbył się **33. Zjazd Chórągwi Kujawsko-Pomorskiej ZHP**. Zjazd podsumował działalność chórągwi w mijającej kadencji i wybrał nowe władze. Z funkcją komendanta pożegnał się hm. Jerzy Gębara, któremu przewodniczący ZHP hm. Krzysztof Pater przekazał list z podziękowaniami, podpisany przez siebie i druhnę Naczelniczkę. Nową komendantką chórągwi została hm. Beata Bardzińska. Podczas uroczystego rozpoczęcia zjazdu druha Przewodniczący i wiceprzewodnicząca ZHP hm. Aleksandra Gawlikowska-Sroka wręczyli wyróżniającym się instruktorkom i instruktorom Krzyże „Za Zasługi dla ZHP”, a przyjacielom harcerstwa od lat wspierającym działalność chórągwi – Medale Wdzięczności.

– Wiceprzewodnicząca ZHP hm. Aleksandra Gawlikowska-Sroka wzięła udział w **Konferencji Instruktorskiej „Patrzcie szerzej”** zorganizowanej przez Ruch „Całym życiem”, kreujący wspólne działania pomiędzy organizacjami harcerskimi i skautowymi w Polsce, podczas której zaprezentowała wystąpienie „Kompetencje przyszłości a codzienność”. Konferencja odbywała się w formie hybridowej. Spotkanie stanowiło okazję do wymiany doświadczeń i rozmów na temat wspólnych działań między organizacjami w przyszłości. Patrz str. 19–21.

jotajoti
Jamboree
 ON THE AIR - ON THE INTERNET

14 - 16 OCTOBER / OCTOBRE 2022

Jamboree on the Air – Jamboree on the Internet to największa na świecie cyfrowa impreza skautowa odbywająca się online oraz za pomocą łączności w eterze. Gromadzi ona co roku w październiku ponad 2 miliony skautek i skautów, którzy spędzają weekend pełen starych i nowych kontaktów, przyjaźni i ciekawych działań. JOTA-JOTI ma na celu wspieranie młodych ludzi w każdym wieku w poznawaniu technologii komunikacyjnych, wartości globalnego obywatelstwa i ich roli w tworzeniu lepszego świata.

W tym roku to największe cyfrowe i radiowe spotkanie skautów odbyło się w dniach 14–16 października. Uczestniczyli w nim skauci i skautki z ponad 170 krajów. Polski „wirtualny kontyngent” składał się z 84 uczestników indywidualnych oraz 15 grup składających się łącznie z 281 osób. Wśród harcerzy i instruktorów biorących udział w Jamboree plakozowano 100 plaketek uczestnictwa.

Program zlotu obejmował różnorodne działania związane z edukacją pozaformalną, w tym seminaria internetowe, globalne ogniska, pokazy talentów, pokazy na żywo, zabawne wyzwania i wiele innych za pośrednictwem interaktywnego obozowiska 3D. Oto niektóre z propozycji.

Dolina Wyzwań – odwiedziny w niej były inspiracją do odkrywania wszystkich zakątków obozowiska JOTA-JOTI! Uczest-

nicy mogli wybierać spośród 6 wyzwań, które wymagały od nich wykonywania czynności offline, uczestniczenia w seminariach internetowych, grach lub oglądania programów na żywo.

Gra JamPuzz (skrót od Jamboree Puzzle), w którą można było zagrać przez internet lub przez amatorskie radio, polegała na nawiązaniu kontaktów z innymi skautami. Ale chodziło nie tylko o jak największą liczbę kontaktów, a o rozmowę ze skautami, poznanie ich środowiska działania, zauważenie różnorodności krajów, regionów itp.

W **Strefie Zabawy** na uczestników czekały gry, układanki, Minecraft, Masterchef w dziczy, międzynarodowe playlisty, JOTA-JOTI Bingo, Earth Quest i inne.

Na żywo, na JOTA-JOTI Live, w lokalnej strefie czasowej można było oglądać występy ze sceny **Młodzię Ma Talent**, a także wywiady ze skautami z całego

świata oraz wiadomości i aktualności związane z JOTA-JOTI.

Międzynarodowe Ognisko – uczestnicy przesyłali do południa w niedzielę nagrane przez siebie krótkie filmiki ze swoich ognisk czy kominków, prezentujące piosenki, skecze, tańce, gry i zabawy, które następnie zostały udostępnione wszystkim. W ten sposób stworzyli największe międzynarodowe ognisko JOTA-JOTI.

Witryna Międzynarodowego Lidera przeznaczona była dla liderów skautów, którzy mogli uzyskać na niej więcej informacji i materiałów na temat JOTA-JOTI, dołączyć do dyskusji i wziąć udział w webinarach, aby łatwiej nawiązywać kontakty z innymi liderami skautowymi.

Warto propagować tę imprezę, aby uczestniczyło w niej więcej środowisk harcerskich. Bo JOTA-JOTI to świetna okazja do dobrej zabawy i łatwy sposób, aby nawiązać kontakt ze skautami z całego świata bez konieczności wyjeżdżania z kraju.

(H)

KOBIETA–SKAUTKA–HARCERKA W SYTUACJI KRYZYSOWEJ

8 października odbyła się czwarta edycja konferencji harcerskiej i instruktorskiej Kobieta-Skautka-Harcerka 4.0, tym razem poświęcona tematowi liderek w trakcie sytuacji kryzysowych.

Podczas konferencji uczestniczki i uczestnicy konferencji zastanawiali się, jakimi liderami – kreatorami rzeczywistości jesteśmy w sytuacjach kryzysowych.

Na przykładach dobrych praktyk – działań podejmowanych na Dworcu Centralnym w Warszawie podczas kryzysu związanego z sytuacją uchodźców wojennych z Ukrainy, projektu UAct UNICEF, projektu „Drużyny dla Ukrainy”, ale również działań medyków na granicy – rozmawialiśmy, w jaki sposób potrafimy inspirować i organizować swoje środowisko do potrzebnego społecznie działania w sytuacjach kryzysowych.

Zastanawialiśmy się również, jak możemy wpływać na oblicze harcerstwa w odniesieniu do kryzysu klimatycznego, budując jednocześnie tożsamość Związku. Połączyliśmy się wirtualnie ze skautką z Meksyku, która opowiedziała o działaniach na rzecz klimatu podejmowanych w jej środowisku.

Podczas konferencji uczestnicy zapoznali się z raportem WAGGGS „Włącz dziewczyny!” (ang. *Bring in the Girls!*). Link do polskiego tłumaczenia raportu znajdziecie tutaj: <https://hib.zhp.pl/konferencje/kobieta-skautka-harcerka-4-0/>.

Uczestnicy i uczestniczki rozmawiali o umiejętności zadbania o własny rozwój w sytuacjach kryzysowych. Poznali aspekty psychologiczne służby podczas kryzysu, podstawowe kompetencje osoby pomagającej oraz strefy regulacji.

Organizatorami konferencji byli: Harcerski Instytut Badawczy ZHP, Wydział Zagraniczny Głównej Kwatery ZHP, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy i Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej.

Konferencja była finansowana ze środków projektu UAct w ramach partnerstwa ZHP–WOSM–UNICEF.

hm. Katarzyna Marszałek
Harcerski Instytut Badawczy ZHP

Światło dla Ciebie

BETLEJEMSKIE
ŚWIATŁO POKOJU
2022

Już 32. raz przynosimy lampion, w którym płomień użyczą nam światła i ciepła. Lampion chroni ten płomień przed wiatrem, który mógłby go z łatwością zgasić. I o ile w grudniu jest raczej zimno i potrzeba nam więcej ciepła niż nikły płomyk lampki może nam oferować, to nawet tak mały płomień skutecznie potrafi ogrzać oraz rozjaśnić i oświetlić otoczenie.

Okazuje się, że płomień lampy czy świecy ma znaczenie. Nawet w dzisiejszym świecie — świecie elektryczności rozjarzonym żarówkami, ledami, neonami... są sytuacje, gdy płomień jest niezbędny, gdyż jego blask i ciepło mogą nawet uratować życie.

Płomień, który powierzono Związkowi Harcerstwa Polskiego, pozwala odkryć ważne dla zuchów, harcerzy, wędrowników i instruktorów wartości i uczy być ich stróżami. Swoją wędrówkę rozpoczął w Grocie Narodzenia Jezusa Chrystusa w Betlejem, w miejscu, w którym narodziła się — jak pisze św. Jan — Światłość prawdziwa, która oświeca każdego człowieka, gdy na świat przychodzi. Zatem nie sposób nie dostrzec związku Betlejemskiego Światła Pokoju z Jezusem, który, rodząc się w Betlejem, staje się człowiekiem i, będąc Bogiem, dzieli się prawdą o tym, kim jest Bóg. Od tamtej chwili możemy poznawać Boga, patrząc na Jezusa i słuchając, co do nas mówi — w ten sposób rozpoczęła się nowa era w życiu ludzkości. Pozostaje tylko pokazać ludziom Jezusa, opowiedzieć o Nim, przekazać Jego słowa... A to okazuje się zadaniem niełatwym. I tak przez wieki prawda o Jezusie, Bogu—człowieku dociera do nas. Otrzymujemy ją poprzez wiarę na różne sposoby: w sakramentach, w katechezie, w lekturze Pisma Świętego, w codziennym pacierzu... i 32. raz w Płomieniu z Betlejem.

Tak, to jest Płomień dla Ciebie — Światło prawdy o Jezusie. A dzięki Tobie ten płomień jest dla innych — dla każdego, z kim się nim podzielisz, komu go dasz, gdzie go zanieziesz. Ale najpierw musisz go mieć sam.

Betlejemskie Światło Pokoju otrzymamy od skautów ze Słowacji. Potem trafi do naszych chorągwi, hufców, kościołów, urzędów, szpitali, domów i... dalej, biorąc udział w skautowej sztafecie. Weź je odważnie w swoje harcerskie ręce i podziel się nim z innymi. Tylko uważaj — łatwo jest utracić ten mały płomień. Silniejszy podmuch wiatru, rozkołysany nieuważnie lampion i... po płomyku. Zaopiekuj się zatem tym Światłem troskliwie. Bądź rozważny i ostrożny — tylko w ten sposób Twoje Światło będzie mogło ciągle świecić. A jeśli w tym płomyku rozpoznajemy Jezusa, to tak samo musisz postępować ze swoją wiarą — pilnuj jej, nie zapomnij podsycać przez modlitwę, tak jak wymieniasz świeczkę, gdy się dopala. Ostaniam od wiatru zła, który ją osłabia i może zgasić. To jest Światło dla Ciebie, a dzięki Tobie dla innych. Dziel się nim z drugim człowiekiem poprzez służbę, tak jak zapalasz płomień od płomienia.

Dziś potrzeba jak nigdy odważnych i rozsądnych młodych ludzi, aby ogień wojny zastępowali Światłem Pokoju. To dla nas harcerzy wyjątkowa możliwość, aby poprzez służbę Bogu, Polsce i ludziom dawać innym nadzieję na pokój. Sami jednak musimy mieć pokój w sobie. Tak jak Światło: gdy je masz, możesz dać je innemu. Dlatego, jak widzisz, ważne jest, żebyś miał Światło w sobie. Żebyś miał wiarę w Jezusa, który przynosi pokój i nadzieję, rodząc się w Betlejem. Daj to Światło drugiemu człowiekowi, a sam zobaczysz, że Tobie niczego nie ubędzie. Bo wartości, takie jak wiara, nadzieja, miłość, podobnie jak światło — gdy się nimi dzielisz, one się mnożą.

Nieś w sobie Płomień, którego Betlejemskie Światło Pokoju jest znakiem, nieś nie tylko w grudniu i nie tylko od święta. Bądź uczciwym harcerzem, który słowa Przyrzeczenia Harcerskiego wypełnia treścią i się im nie sprzeniewierza. Dla którego Prawo Harcerskie jest kodeksem postępowania i sposobem na rozwiązywanie problemów i dylematów. W Betlejem rozpalilo się przed dwoma tysiącami lat Światło dla Ciebie, teraz w znaku Betlejemskiego Światła Pokoju trafia w Twoje ręce. Strzeż go jak najcenniejszego skarbu i pomnażaj, dzieląc się z innymi.

2022
Światło dla Ciebie

2021
Światło nadziei

2020
Światło służby

2019
Światło, które daje moc

2018
Światło, które łączy

2017
W tobie jest Światło

2016
Odważnie twórzmy pokój

2015
Zauważ człowieka

2014
Pokój jest w nas

2013
Wyjdź z cienia – pokaż dobro

2012
Odważ się być dobrym

2011
Światło, które prowadzi

2010
Ku przyszłości

2009
Wszyscy rodzimy się do służby

2008
Nieśmy płomień braterstwa

2007
Stawiamy wyzwania, świecimy przykładem

2006
Jedno Światło – jedno przyrzeczenie

2005
Jeden świat – jedno Światło

2004
Betlejemskie Światło Pokoju – Światłością świata, Europy, Polski

2003
„Abyście się wzajemnie miłowali, tak jak ja was umiłowatem” (J 13,34)

2002
Bądźcie świadkami bożego miłosierdzia

2001
„Wy jesteście światłem świata” (Mt 5, 15)

2000
W trzecie tysiąclecie

1999
W rok jubileuszowy z Betlejemskim Światłem Pokoju

1998
Do Świata dobro garnie się

1997
Pokój z wami

1996
Być Światłem dla innych

HISTORIA BŚP

Betlejemskie Światło Pokoju przekazano po raz pierwszy w 1986 r. w Linz, w Austrii, jako część bożonarodzeniowych działań charytatywnych. Akcja nosiła nazwę „Światło w ciemności” i była propagowana przez Austriackie Radio i Telewizję (ORF). Rok później patronat nad akcją objęli skauci austriaccy.

Każdego roku dziewczynka lub chłopiec, wybrani przez ORF, odbierają Światło z Groty Narodzenia Pańskiego w Betlejem. Następnie Światło transportowane jest do Wiednia za pośrednictwem Austrian Airlines. W Wiedniu ma miejsce ekumeniczna uroczystość, podczas której Płomień jest przekazywany mieszkańcom miasta i przedstawicielom organizacji skautowych z wielu krajów europejskich.

Związek Harcerstwa Polskiego przejmuje i przekazuje Polakom Betlejemskie Światło Pokoju od 1991 r. Tradycją jest, iż ZHP otrzymuje Światło od słowackich skautów. Dostajemy Światło naprzemiennie raz na Słowacji, raz w Polsce. Polska jest jednym z ogniw betlejemskiej sztafety. Harcerki i harcerze przekazują Światło dalej do Rosji, Litwy, Ukrainy i Białorusi, a także do Niemiec i Szwecji.

PROPOZYCJA PROGRAMOWA NA BŚP 2022

KOD QR
LUB LINK POD NIM

Przyjmuję obowiązki instruktorki / instruktora Związku Harcerstwa Polskiego. Jestem świadoma / świadomy odpowiedzialności harcerskiego wychowawcy i opiekuna. Będę dbać o dobre imię harcerstwa, przestrzegać Statutu ZHP, pracować nad sobą, pogłębiać swoją wiedzę i umiejętności. Wychowam swego następcę. Powierzonej przez Związek Harcerstwa Polskiego służby nie opuszczę samowolnie.

Droga druhu! Drogi druhu!

Przygotowując się do przyjęcia Betlejemskiego Świata Pokoju warto przypomnieć sobie treść Zobowiązania Instruktorskiego. Składając je, każdy instruktor dobrowolnie zobowiązał się do pracy nad sobą, pogłębiania wiedzy i umiejętności. Z czasem troski o innych, dbanie o wychowanie młodszych, o przygotowanie następcy, przestaniają nam obraz samego siebie. W kontekście przygotowań do przyjęcia Świata, zajrzyjmy do symbolicznego wewnętrznego lustra i zobaczmy w nim raz jeszcze - kim jesteśmy.

Pomocą w tym niech będą treści Kazania na Górze zawartego w Biblii (Mt 5, 1-48). Jezus komentuje przykazania i uczy słuchających go ludzi, co zrobić, aby osiągnąć życie wieczne. Warto odnieść te słowa do naszej służby instruktorskiej i spróbować odpowiedzieć na pytanie: jakim jestem instruktorem i gdzie zmierzam. Jaki jest cel mojej instruktorskiej drogi?

Niech pomocą będzie tekst z Ewangelii św. Mateusza. Światło z Betlejem jest dla mnie, ale czy ja jestem światłem dla innych?

ZADANIE

Przeczytaj tekst z Ewangelii według św. Mateusza (Mt 5, 14-16) oraz komentarz, a następnie poświęć czas na osobistą refleksję i odpowiedz sobie na pytania. Zapisz swoje przemyślenia, aby móc powrócić do nich w trakcie modlitwy. Znajdź czas, aby pobyc z Światłem sam na sam.

„Wy jesteście światłem świata. Nie może się ukryć miasto położone na górze. Nie zapala się też światła i nie stawia pod korcem, ale na świeczniku, aby świeciło wszystkim, którzy są w domu. Tak niech świeci wasze światło przed ludźmi, aby widzieli wasze dobre uczynki i chwaliłi Ojca waszego, który jest w niebie.”

Mt 5, 14-16, Biblia Tysiąclecia

KOMENTARZ:

W tradycji żydowskiej Izrael i Jerozolima były uważane za światłość świata. „Miastem”, o które tutaj chodzi może być Jerozolima: może nim też być każde miasto położone na wzniesieniu, którego światła sprawiają, iż jest widoczne na tle okolicznych wiosek.

Mate lampy oliwne pochodzące z tego okresu dawały słabe światło; powodowało to, że przeciętny dom posiadający małą liczbę okien, był źle oświetlony. Lampy najlepiej było postawić na świeczniku. Umieszczenie nad nimi dużego przedmiotu przypuszczalnie całkowicie stłumiłoby ich światło.

(Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu, Craig S. Keener, rok wydania 2000, wydawnictwo: Vocatio Oficyna Wydawnicza, s. 18).

PYTANIA:

1. Jaką symbolikę ma dla mnie słowo „światło”? Niekoniecznie w kontekście materialnym (oświetlenie mieszkania, domu, pomoc w dotarciu do celu ciemną nocą itp.). Zastanów się, czy można światło rozumieć jako pomoc w odkrywaniu prawdy, rozwiązywaniu problemów, dążeniu do obiektywizmu.
2. Jak moja postawa wpływa na innych? Czy jestem czytelnym znakiem postawy służby Bogu i Polsce? Czy uciekam przed dawaniem świadectwa, tym samym stając się nieczytelnym znakiem wartości, którymi żyję? Do czego zatem wychowuję następców: do prawdy czy do życia w kłamstwie i hipokryzji?
3. Jakie jest zatem to moje światło, którym daję znak innym? Zastanów się nad cytatem biblijnym: „Jeśli więc światło, które jest w tobie, jest ciemnością, jakże wielka to ciemność!” (Mt 6, 23). Czy nie przeszkadzam innym w odkrywaniu prawdy, dobra i piękna? Czy nie przeszkadzam innym w odkrywaniu Boga? Co robię, aby moje wewnętrzne światło dawało blask i pomagało innym?
4. Może jest w moim otoczeniu harcerz, instruktor, który opuścił służbę w ZHP? Może stało się to z powodu moich zaniedbań, zgorzeń. Spróbuję nawiązać kontakt z tą osobą. Zastanów się czy często i co skłania mnie do „bycia ciemnością, a nie światłem”?

SENIORZY

*Ogniska już dogasa blask,
braterski splećmy krąg,
w wieczornej ciszy, w świetle gwiazd
ostatni uścisk rąk.*

*Kto raz przyjaźni poznał moc,
nie będzie trwonić stów.
Przy innym ogniu, w inną noc
do zobaczenia znów.*

*Nie zgaśnie tej przyjaźni żar,
co potączyła nas.
Nie pozwolimy by ją start
nieubtagany czas.*

*Kto raz przyjaźni poznał moc,
nie będzie trwonić stów.
Przy innym ogniu, w inną noc
do zobaczenia znów.*

Drogie Seniorki i Drodzy Seniorzy!

Tegoroczne hasło Betlejemskiego Światła Pokoju: „Światło dla Ciebie” w sposób naturalny jest ukierunkowane nie tylko na podjęcie służby, ale głównie na zatrzymanie się i odniesienie do własnego życia. Po dziesiątkach lat służby na rzecz wychowania kolejnych pokoleń harcerzy i instruktorów, przychodzi czas do podjęcia refleksji nad własnym życiem. Nie wolno nam myśleć, że już wszystko skończone. Trzeba myśleć o tym, co mogą jeszcze zrobić dla siebie. Pomimo problemów zdrowotnych, czasu przeżywanego w samotności, przybijających informacji o kolejnych druhnach i drużach, którzy „przeszli na wieczną wartę” warto iść dalej z harcerską wiarą w to, że nadal ważne są spotkania „przy innym ogniu, w inną noc”. Z tej perspektywy spojrzcie, Drodzy Seniorzy, na zbliżające się do Was Betlejemskie Światło Pokoju. W tym roku zorganizujecie sobie prywatne, osobiste spotkanie ze Światłem, które jest DLA WAS.

Drogi Seniorze! Droga Seniorko! Proponujemy podjęcie refleksji nad fragmentem z Biblii i udzieleniem sobie samemu/samej odpowiedzi na poniższe pytania:

„Nikt nie zapala światła i nie stawia go w ukryciu ani pod korcem, lecz na świeczniku, aby jego blask widzieli ci, którzy wchodzą [...] Patrz więc, żeby światło, które jest w tobie, nie było ciemnością. Jeśli zatem całe twoje ciało będzie w świetle, nie mając w sobie nic ciemnego, całe będzie w świetle, jak gdyby światło oświecało cię swym blaskiem.”

Lk 11, 33-36, Biblia Tysiąclecia

1. Czy daję czytelne świadectwo mojego życia, umiłowania Boga i Polski, kolejnym pokoleniom Polaków?
2. Czy pomimo kłopotów i niedogodności dalej realizuję ideały braterstwa z tymi, z którymi łączy mnie Przyrzeczenie Harcerskie?
3. Czy ciągle dbam o swój osobisty rozwój, pamiętając, że harcerką i harcerzem jest się przez całe życie?

Dzisiaj świat potrzebuje ludzi, którzy będą mówili o ideałach, a także żyli tymi ideałami. To jest zachęta dla Was Drodzy Seniorzy, abyście wciąż pozostawali przy swoich harcerskich i harcerkach. Bo bez Was świat harcerski byłby uboższy.

Betlejemskie Światło Pokoju jest dla Was. I w Was.

O relacjach zewnętrznych, budowaniu partnerstw, pomocy Ukrainie i innych wyzwaniach rozmowa z **hm. Bartoszem Bednarczykiem**, zastępcą naczelniczki ZHP.

WYZWANIA W CZASACH KRYZYSÓW

Masz za sobą liczne doświadczenia funkcji pełnionych na poziomie przede wszystkim hufcowym, ale też centralnym. Zatem podjęcie funkcji zastępcy naczelniczki ZHP nie było chyba dla Ciebie zbyt wymagające, nie było za dużym wyzwaniem?

Działalność w Głównej Kwaterze jest dla mnie nowym doświadczeniem i dużym wyzwaniem. Co prawda na poziomie centralnym działałem w różnych zespołach od niemal 20 lat, jednak bycie instruktorem Wydziału Promocji i Informacji oraz Muzeum Harcerstwa to zupełnie inne doświadczenia. Zresztą najważniejszym dla mnie polem służby było najpierw zarządzanie założonym przeze mnie szczeblem, a od 2009 r. Hufcem ZHP Radom-Miasto, którego komendantem byłem przez dekadę. Ta praca na poziomie hufcowym ukształtowała moją wrażliwość na potrzeby lokalnych środowisk. Dziś z perspektywy tych kilku miesięcy widzę, jak zdobyte doświadczenie procentuje w działaniach realizowanych w Głównej Kwaterze.

Zajmujesz się głównie relacjami zewnętrznymi Związku Harcerstwa Polskiego...

Nazwa mojej funkcji – zastępca naczelniczki ZHP ds. relacji zewnętrznych nie obejmuje całego zakresu moich działań. Zresztą w odniesieniu do wszystkich członków Głównej Kwatery lepszym wykładnikiem niż sama nazwa funkcji jest przyjęty regulamin pracy GK ZHP. Na podstawie tego dokumentu można dowiedzieć się, w jaki sposób podzieliliśmy się zadaniami.

Czym zatem oprócz tak zwanych relacji zewnętrznych się zajmujesz?

Do moich obowiązków należy też koordynowanie prac Zespołu ds. zarządzania kryzysowego, a także nadzorowanie działalności Harcerskiego Instytutu Badawczego oraz Muzeum Harcerstwa i Archiwum Zakładowego GK ZHP.

Jeśli chodzi o ten pierwszy zespół – pracy raczej nie brakuje. I okazji do pełnienia służby...

Tak. Ostatnie lata pokazały, że pomimo upływającego czasu i zmiany pokoleniowej w harcerstwie, duch służby, zaangażowania społecznego i chęci niesienia pomocy jest w nas wciąż mocny. Ogólne poruszenie oraz zaangażowanie w przeciwdziałanie negatywnym skutkom pandemii COVID-19 oraz eskalacja wojny w Ukrainie zwróciły naszą uwagę na konieczność szerszego spojrzenia na sytuację, które mogą mieć potencjalnie negatywny wpływ na prawidłową działalność naszej organizacji. Ze względu na to, że zarządzanie kryzysowe jest niezwykle ważnym elementem pracy ZHP, potraktowaliśmy je priorytetowo. Powołany przy Głównej Kwaterze Zespół ds. zarządzania kryzysowego ma za zadanie działać permanentnie. Na podstawie przygotowywanej i aktualizowanej macierzy zagrożeń stworzyliśmy procedury działania organizacji w potencjalnych sytuacjach kryzysowych. Dzięki temu jako organizacja, na wszystkich jej szczeblach, będziemy mogli w szybszym tempie i w skoordynowany sposób reagować na zaistniałe sytuacje kryzysowe.

A jak wyglądają nasze działania związane z aktualnym kryzysem – ukraińskim?

Oczywiście niezmiennie charakter odpowiedzi na kryzys ma akcja „ZHP dla Ukrainy”, choć w poszczególnych chorągwiach natężenie i specyfika działań pomocowych ma różny charakter. Należy z pełną stanowczością stwierdzić, że nasza organizacja nadal bardzo mocno angażuje się w pomoc uchodźcom wojennym. W tym zakresie pozostajemy w stałym kontakcie z działającymi jeszcze w Polsce harcerskimi punktami pomocy, ale także

z władzami poszczególnych chorągwi. Zależy nam na tym, by w razie potrzeby móc szybko zareagować w jak najbardziej precyzyjny sposób. W tym celu pozostajemy też w kontakcie z przedstawicielami organizacji skautowych, a także samorządów Ukrainy.

Na czym polega aktualnie harcerska pomoc? Gdzie ona dociera?

Pomagamy w różny sposób Ukraincom w Polsce, ale nasza pomoc dociera także tam, w miejsca bezpośrednio dotknięte wojną. Od czerwca wysłaliśmy w różne części Ukrainy kilkanaście samochodów dostawczych z pomocą humanitarną. Znajdowały się w nich artykuły pierwszej potrzeby, m.in. spożywcze, higieniczne czy ubrania, ale także zabawki i wyprawki szkolne dla dzieci oraz, co jest istotne, sprzęt medyczny niezbędny do ratowania życia. Największe transporty medyczne trafiły do Winnicy, w której znajdują się trzy szpitale, w tym odpowiednik naszego centrum zdrowia matki i dziecka. Dzięki swemu centralnemu położeniu z dala od pierwszej linii frontu jest to również miejsce ewakuacji najcięższej rannych osób. Dystrybuowane w Ukrainie dary pochodziły z różnego rodzaju zbiorów prowadzonych przez harcerki i harcerzy, ale także przekazywane były przez partnerów pozyskanych w ostatnim roku.

Czyli w tych działaniach mamy jakichś partnerów...

Od momentu lutowej eskalacji agresji rosyjskiej na Ukrainę nasza organizacja stała się ważnym partnerem do dystrybucji pomocy humanitarnej dla organizacji humanitarnych z innych krajów. Wciąż napływają do nas towary, m.in. USA, Kanada oraz krajów zachodniej Europy. Dzięki służbie, którą wszyscy wspólnie pełniliśmy od końca lutego, jesteśmy cenionym i sprawdzonym partnerem w działaniach na rzecz uchodźców. Poza służbą na granicy – w Medyce, Przemyślu, Dorohusku oraz na dworcach w Krakowie, Łodzi czy Warszawie ważnym świadectwem naszej działalności było zaproszenie dzieci z Ukrainy na obozy harcerskie. Dzięki współpracy z UNICEF-em w obozach tych

uczestniczyło około sześć tysięcy dzieci i młodzieży.

Oceniasz więc, że sprawdziliśmy się jako organizacja?

Muszę przyznać, że jestem dumny z tego, jak nasza organizacja zachowała się w obliczu tej próby. Wiemy, że jeśli będzie potrzeba, znów staniemy do służby. Będziemy wtedy bogatsi o doświadczenia z ostatniego roku. Nie poprzestajemy na tym.

No właśnie, wszystko wskazuje na to, że czeka nas kolejna fala migrantów...

Tak. Obecnie bacznie obserwujemy sytuację za wschodnią granicą Polski. Ze względu na wzmożone ataki rosyjskie na infrastrukturę krytyczną, m.in. na elektrownie i elektrociepłownie, przygotowujemy się na potencjalny wzrost liczby osób przekraczających polską granicę. Obawiając się, że brak ciepła i elektryczności może spowodować kolejną dużą falę migracji z Ukrainy, chcemy przygotować się na tę sytuację. Zwróciliśmy się w tym celu o wsparcie finansowe ze strony WAGGGS, który podobnie jak WOSM dotował już wcześniej nasze działania pomocowe na rzecz Ukrainy i nie zawiedzie również tym razem. Rozmawiamy także z UNICEF-em o możliwości wsparcia finansowego dla polsko-ukraińskich zimowisk harcerskich.

Wróćmy do Twojego tytułarnego zadania – do relacji zewnętrznych...

We wszystkich wspomnianych obszarach działania w mniejszym lub większym stopniu wykorzystywaliśmy relacje zewnętrzne. Budowaliśmy nowe partnerstwa i podtrzymywaliśmy stare. Myślę, że ten obszar działalności Związku należy porównać do działań dyplomatycznych. Informowanie o efektach jego działalności ma wielokrotnie charakter pośredni, bo uzależnione jest od wielu czynników zewnętrznych. Przykładem może być nawiązywanie partnerstw z instytucjami zewnętrznymi. Każdy, kto organizował współpracę na poziomie hufca, szczerze czy drużyny zauważył, że są tacy sprzymie-

rzeńcy, dla których nadrzędny jest wspólnie realizowany cel i nie zwracają uwagi na zaszczyty. Inni oczekują wyraźnego wskazania ich zaangażowania w dany projekt. Są też tacy, którzy wręcz przeciwnie, z różnych przyczyn nie chcą, by werbalizować ich udział w działaniu.

Budowanie relacji to jednak proces długotrwały...

Oczywiście! Budowanie relacji jest procesem żmudnym i długotrwałym, czasem szybkie i niewłaściwe decyzje mogą na długi czas odcisnąć piętno na współpracy z danym partnerem czy środowiskiem. Trzeba pamiętać, że w naszej organizacji są obszary, w których proces odzyskiwania zaufania, naszej wiarygodności i naprawienia relacji może jeszcze trochę potrwać. Staram się jednak na te wyzwania spoglądać optymistycznie. Ostatnie kilka miesięcy i wytężona praca wielu instruktorów daje powody do pozytywnego spoglądania w przyszłość.

Mówimy tu o dłuższej perspektywie, a jakie masz plany, jakie najważniejsze zadania na najbliższe miesiące?

W pierwszej kolejności przeanalizujemy listę obecnych i byłych partnerów ZHP. Bardzo dynamicznie zmieniające się otoczenie powoduje konieczność bieżącej weryfikacji tego grona, ale także poszukiwania nowych sprzymierzeńców do realizacji naszych działań. We współpracy z komendami chorągwi chcemy zająć się formułą działania Ruchu Przyjaciół Harcerstwa w taki sposób, by był on autentycznym wsparciem dla organizacji na różnych jej szczeblach. Ten proces rozpocznie się już w styczniu 2023 r., zatem w ramach wsparcia tego obszaru zamierzamy równolegle promować dobre praktyki w zakresie współpracy, ale także wyróżniania osób i instytucji pomagających Związkowi Harcerstwa Polskiego.

Rozmawiał G. Calek

KOMPETENCJE PRZYSZŁOŚCI

– CO TO TAKIEGO?

Kompetencje przyszłości to umiejętności, które pomagają podejmować decyzje na podstawie analizy potrzeb, zasobów, sytuacji otoczenia i wykonywanie działań we współpracy z innymi, działań opartych na krytycznym myśleniu i analizie, z użyciem nowych technologii, kreatywnych nieszablonowych rozwiązań, z otwartością i reagowaniem na zmiany. **U podstaw rozwoju kompetencji przyszłości stoi ustawiczny samorozwój, ciągłe dokształcanie się, by umieć zmienić sposób myślenia i dotrzymać kroku zmieniającemu się światu.**

Na ich rozwój bardzo silny wpływ miały i mają cztery rewolucje techniczne. Pierwsza – parowa, kolejna – elektryczna, następna to komputeryzacja i w końcu ostatnia, ciągle trwająca – rewolucja związana z wprowadzaniem innowacji technologicznych (internet, robotyka, digitalizacja, big data itd.) i sztucznej inteligencji. Ma ona wpływ na każdą sferę naszego życia, np. zmiany w komunikacji (od telefonu po różnorodność komunikatorów), sposobu pracy, nauki, gromadzenia danych (komputeryzacja, praca i nauka online), różne dziedziny nauki, jak np. medycyna (operacje przy użyciu robota Da Vinci). Kluczową rolę zaczynają odgrywać kompetencje, które odróżniają naszą pracę od systemów informatycznych czy sztucznej inteligencji. Zachodzące zmiany powodują, że pewne zawody zanikają, a pojawiają się nowe, wymagające innych umiejętności. Czy jest to szansa, czy zagrożenie? Wszystko zależy od naszego podejścia i tego, czy jesteśmy gotowi na zmiany i ustawiczne kształcenie.

Światowe Forum Ekonomiczne określiło 10 kompetencji, które będą najważniejsze w roku 2025. Są to: analityczne myślenie i innowacje, aktywne

uczenie się, rozwiązywanie złożonych problemów, krytyczne myślenie i analiza, kreatywność, oryginalność i pomysłowość, przywództwo i oddziaływanie społeczne, korzystanie z technologii, monitoring i kontrola, projektowanie technologii i programowanie, odporność, umiejętność radzenia sobie ze stresem i elastyczność oraz wnioskowanie, rozwiązywanie problemów i tworzenie idei.

Podziały mogą być różne, ale zasadniczo rodzaje kompetencji można podzielić na trzy grupy:

- **Kompetencje techniczne** – podstawowe i zaawansowane kompetencje cyfrowe.
- **Kompetencje poznawcze** – elastyczność poznawcza, krytyczne myślenie, analityczne myślenie, kreatywność, umiejętność rozwiązywania najbardziej złożonych problemów, w tym sytuacji kryzysowych.
- **Kompetencje społeczne** – inteligencja emocjonalna, która pozwala zarządzać emocjami własnymi oraz innych, zarządzanie ludźmi – umiejętność motywowania, rozwijania oraz kierowania jednostkami w pracy, umiejętności negocjacyjne oraz mediatorskie, współpraca z innymi, zdolność do przekonywania ludzi do zmiany, przedsiębiorczość.

Nabywanie tych kompetencji wpisuje się w programy szkół i sylabusy uczelni. To dodatkowy element poza standardową wiedzą i umiejętnościami, jednakże zwykle stanowi najsłabszy element kształcenia, ponieważ **kompetencje nabywa się nie tylko podczas nauki, ale przede wszystkim podczas interakcji z innymi ludźmi.** W kształceniu formalnym często jest wielu fachowców merytorycznych, ale mniej entuzjastów „zapalających innych” oraz ciągle brak jest współpracy z instytucjami i organizacjami społecznymi. Jeśli spojrzymy na

te wszystkie kompetencje szerzej, to możemy dostrzec, że nasza metoda harcerska w naturalny sposób kształtuje kompetencje i umiejętności, których każdy człowiek potrzebuje w swoim dorosłym życiu. Pozytywność, indywidualność, wzajemność oddziaływań, dobrowolność i świadomość celów, pośredniość i naturalność – metoda harcerska i system stopni oraz sprawności „na całe życie” powodują, że nasze zuchy, harcerki i harcerze, wędrowniczki i wędrownicy oraz instruktorki i instruktorzy nabywają kompetencji przyszłości. W harcerstwie przecież od początku realizujemy ustawiczne kształcenie przez system gwiazdek a potem stopni harcerskich i instruktorskich. Na każdym etapie rozwoju podkreślamy istotę samorozwoju, otwartość na zmiany, równą dostępność do nauki dla wszystkich członkiń i członków ZHP, co jest podstawą do zdobycia kompetencji przyszłości. Jeśli przeanalizujemy te kompetencje, które mają być na TOP liście w roku 2025, to możemy się przekonać, że my w organizacji realizujemy drogę do nich od lat.

Podstawowe i zaawansowane technologie cyfrowe – harcerstwo zawsze było i jest otwarte na nowe technologie – pamiętam, jak przed laty mój przyjaciel przyniósł na zbiórkę mojej drużyny wielki komputer i pokazał, jak działa, jak można robić materiały i je drukować. Dziś wydaje się to bardzo dziwne, komputer to podstawowe narzędzie pracy, wtedy dla tamtych harcerek i harcerzy to było pierwsze zetknięcie z tym sprzętem. Wielu zainspirowanych zostało do zgłębienia tematu, zostali programistami. Doskonałym przykładem, jak harcerstwo jest otwarte na nowe technologie, była pandemia. Wielu nauczycieli i wykładowców miało problem z opanowaniem nowych narzędzi, które się pojawiły. Mnie było łatwiej, bo w ZHP korzystaliśmy już wcześniej z Office 365, pracowaliśmy w programie SharePoint, pliki współdzielone zgłębiane podczas przygotowań do Złotu w Gdańsku nie były niczym nowym. W naszej organizacji już wcześniej zauważono i wprowadzono technologię, która ułatwia i usprawnia pracę. Nowe technologie to rozwijające się pięknie działy promocji i informacji – kiedyś mieliśmy tylko drukowane gazety,

potem radio i telewizję, a obecnie wszystkie materiały dostępne są online.

Analityczne myślenie i innowacje, rozwiązywanie złożonych problemów, eksperymentowanie, testowanie rozwiązań – to jest coś, co robimy podczas każdej harcerskiej aktywności. Tego uczymy w czasie szkoleń i kursów. Nasze działania to testowanie nowych rozwiązań i wyciąganie wniosków, ale również przestrzeń na popełnianie błędów, analizowanie ich i wyciąganie z nich wniosków. Popełnianie błędów w bezpiecznej przestrzeni, w atmosferze wyrozumiałości i wsparcia jest bezcenne, bo pomaga dojrzewać, zmieniać się, a nie deprymuje i zabija inicjatywę. „A nie czyni błędów tylko ten, co nic nie robi”.

Aktywne uczenie się i strategie uczenia się to zawsze podkreślana u nas nauka praktyczna skierowana na osiągnięcie konkretnych celów – to zuchowa majsterka, praktyczne szkolenia z pierwszej pomocy, terenoznawstwa itd., to system „sprawności na całe życie”. Mogę z pełną świadomością powiedzieć, że pierwsze szlify lekarskie zdobywałam... podczas zbiórek z samarytanki. :)

Zarządzanie ludźmi przez motywowanie i rozwijanie dzieje się już w najmniejszych zespołach – szóstkach czy zastępach. Uczymy naszych wychowanków, że zarządzanie to nie tylko delegowanie zadań, ale motywowanie i budowanie poczucia współuczestnictwa w realizacji zadania – robię to, bo chcę, a nie muszę, to również mój cel i moja będzie satysfakcja z dobrze wykonanej pracy.

Krytyczne myślenie i analiza – stawiamy cele, analizujemy i wyciągamy wnioski.

Praca w zespołach projektowych, zdolności negocjacyjne, umiejętność pracy w stresie – tak, my to robimy. Praca w małych zespołach zawsze cechowała ZHP. To szóstki, zastępy czy później komisje lub zespoły projektowe często rozproszone nie tylko po kraju, ale po świecie, jak np. te, które zajmują się organizacją Jamboree. W tej kompetencji podkreśla się mocno umiejętności pracy

w zespołach zróżnicowanych wiekowo, kulturowo, narodowo. Obecnie to również praca w zespołach międzynarodowych online.

Kreatywność, oryginalność, pomysłowość, nieszablonowe myślenie – szukamy nowych nieoczywistych rozwiązań, by dotrzymać kroku w zmieniającym się świecie.

Empatia – myślę, że jest to element zasadniczy w każdym naszym działaniu. Empatia to zmiana perspektywy, dostrzeganie potrzeb innych, to postawa do tworzenia innowacyjnych rozwiązań. Ostatnie lata – pandemia Covid, wojna w Ukrainie – dobitnie pokazały pokłady empatii, które tkwią w naszej organizacji.

DLACZEGO O TYM PISZĘ?

Bo warto, byśmy mieli świadomość, że te „nasze harcerskie kompetencje” w zawodowym świecie określane są jako „kompetencje przyszłości” i warto je po kolei wymienić, szukając praktyki, stażu, pracy, a podczas rozmowy rekrutacyjnej nie zamknąć się w stwierdzeniu, że jestem harcerką, harcerzem, instruktorką czy instruktorem, ale co potrafię, jakie mam kompetencje. Uważam, że swoje osiągnięcia zawodowe w dużym stopniu zawdzięczałam kompetencjom, które nabyłam podczas pracy harcerskiej. Kompetencje te wykorzystuję we wszystkich sferach swojej pracy zawodowej – jako lekarz – empatyczne podejście do pacjenta, patrzeć na problem z jego perspektywy, twórcze rozwiązywanie problemów, jako nauczyciel akademicki i prodziekan ds. studentów programów anglojęzycznych dodatkowo – kreatywne rozwiązywanie problemów, znajomość nowych technologii prowadzenia zajęć na odległość, praca w środowisku wielokulturowym, praca w zespole przez motywowanie itd.

„Sprawności na całe życie” pomagają spełniać dziecięce marzenia, by zmieniać świat na lepszy i mieć wpływ na otaczającą rzeczywistość. A jak powiedział dr Frederik Pferdt z Uniwersytetu

Stanforda, Chief Innovation Evangelist, Google: *Poczucie realnego wpływu na otaczającą nas rzeczywistość daje nam odwagę do podważania status quo, a co z tego wynika: do stawiania śmiałych pytań otwierających nowe możliwości.*

Nie tylko w ZHP budujemy nasze umiejętności i kompetencje. Randy Pausch – amerykański naukowiec – profesor informatyki, kiedy dowiedział się, że umiera na raka trzustki, napisał książkę i wygłosił „Ostatni wykład”, w którym opisuje swoje życie, wspomina w książce m.in., że przy zatrudnieniu, jeśli usłyszał, że ktoś był skautem i zdobył wszystkie główne sprawności, zatrudniał go, bo wiedział, że jest to osoba niezwykle pracowita, stawiająca sobie cele, zaangażowana i otwarta na zmianę, ustawicznie kształcąca się, umiejąca współpracować z innymi. Jemu nie udało się tych wszystkich sprawności zdobyć, tym bardziej innych szanował.

Zatem warto nie tylko kształtować kompetencje przyszłości podczas codziennej pracy harcerskiej, ale też je tak nazywać w rozmowach z ludźmi spoza kręgu harcerstwa i skautingu. Dla przyszłych pracodawców będzie to miało znaczenie.

Aleksander Kamiński powiedział: *Być wychowawcą — znaczy: dawać, służyć, pomagać, inspirować...* i myślę, że w nadchodzących latach powinniśmy przede wszystkim INSPIROWAĆ młodych ludzi do poszukiwania i otwartości na zmianę i dalsze samodoskonalenie i kształcenie.

HM. ALEKSANDRA GAWLIKOWSKA-SROKA
WICEPRZEWODNICZĄCA ZHP

Materiał powstał po konferencji instruktorskiej organizacji harcerskich i skautowych ROHiS „Patrzyć szerzej!”, która odbyła się w formie online 22.10.2022 r. Prezentacje z konferencji zostaną udostępnione w sieci.

CHORĄGIEW ŚLĄSKA MA BOHATERA

Jeszcze w poprzedniej kadencji władz Chorągwi Śląskiej ZHP (2014–2018) w trakcie różnych spotkań instruktorskich formułowane były wnioski i oczekiwania na temat podjęcia tematu **bohatera dla Chorągwi Śląskiej** – dość specyficznej, ponieważ obecnie w jej skład wchodzi środowiska trzech wcześniej istniejących chorągwi – Katowickiej, Bielskiej i Częstochowskiej, z silnymi wpływami z przedwojennej Chorągwi Zagłębiowskiej. Choć trzeba podkreślić, że wysiłkiem wielu doświadczonych instruktorów przez kilkanaście ostatnich lat udało się wypracować wspólną w dużej części tożsamość dla wszystkich naszych hufców.

CELE KAMPANII

Nad rozpoczęciem kampanii BOHATER Komenda Chorągwi (w kadencji władz 2018–2022) dyskutowała od pierwszych dni podjęcia służby po zjeździe chorągwi. Zadawaliśmy sobie wiele pytań, w tym najważniejsze, które brzmiało: co może dać chorągwi przyjęcie bohatera? W dyskusjach padło wiele argumentów za przyjęciem bohatera, ale skupiliśmy się przede wszystkim na dwóch kwestiach.

- Pierwsza to **integracja środowiska chorągwi** – uważaliśmy, że przyjęcie bohatera da możliwość integracji środowisk wokół niego, będzie czymś, co będzie nas łączyło i scalało, da pewien wzór i poczucie wspólnoty.
- Druga kwestia to **oddziaływanie wychowawcze** – w dzisiejszych czasach, gdy dzieci i młodzież mają tendencję do naśladowania wielu nie zawsze dobrych, ale popularnych zachowań ludzi z mediów, internetu, telewizji, naszym celem powinno być zwrócenie uwagi na takiego bohatera, który może być pozytywnym wzorem do naśladowania i do-

brać podstawą do oddziaływania wychowawczego w naszej codziennej pracy instruktorskiej, niezależnie od tego, gdzie tę pracę prowadzimy. Da możliwość odwoływania się do bohatera, pokazywania harcerzom, dlaczego jest on tak ważny i motywowania ich do pracy nad sobą. Wychodziliśmy z założenia, że ten konkretny autorytet – wzór, który wspólnie wybierzemy, będzie pokazywać sposób pracy nad sobą, dążenie do osiągnięcia właściwych postaw i zachowań w codziennym życiu. Wybrany wspólnie bohater stworzy wiele możliwości dla wszystkich środowisk chorągwi, by poznawać, uczyć się i rozwijać.

JAKIEGO CHORĄGIEW POTRZEBUJE BOHATERA

Od samego początku odwoływaliśmy się do opinii całego środowiska instruktorskiego chorągwi. Pierwszym elementem naszych działań było przeprowadzenie ankiety elektronicznej, w której zadaliśmy podstawowe pytanie: „Czy Chorągiew Śląska ZHP potrzebuje bohatera?”. Prawie 70 procent ankietowanych odpowiedziało pozytywnie, co dało nam podstawę do podjęcia dalszych konsultacji.

Dynamika zdarzeń zewnętrznych związanych z pandemią COVID-19 na jakiś czas wstrzymała nasze działania w tym zakresie, ale już pod koniec 2020 r. wróciliśmy do tematu. Wiosną 2021 r. rozpoczęliśmy akcję zgłaszania przez środowiska propozycji osób lub bohaterów zbiorowych, którzy mogliby kandydować do miana bohatera chorągwi. Wszystkie środowiska otrzymały materiał, który określał główne założenia obowiązujące przy zgłaszaniu kandydatur. Powiedzieliśmy sobie, że:

- postawy i życiorysy kandydatów powinny być zgodne z ideałami skautowymi oraz ZHP;
- proponowana osoba powinna być postacią godną naśladowania, a fakty z jej życiorysu nie powinny wywoływać kontrowersji;
- warto czerpać z tradycji i dorobku harcerstwa, tam szukając właściwych wzorców do naśladowania;
- pamiętajmy o tradycjach narodowych oraz postawach patriotycznych, szukając osób, które były/są ważne dla naszej małej ojczyzny;
- biorąc pod uwagę, że wybrany bohater powinien „trafić w gusta” dzisiejszych dzieci i młodzieży – członków ZHP, zastanówmy się nad kandydaturami postaci z „niedalekiej przeszłości” – osób „popularnych”, ale zarazem pozytywnych;
- nie zapominajmy o postaciach z obszaru kultury, działalności społecznej, szeroko rozumianego sportu;
- przy zgłaszaniu kandydatury pamiętajmy, że ma to być bohater całego środowiska chorągwi, a nie tylko lokalnej społeczności, w której działa hufiec;
- nie powielajmy kandydatur postaci, które są bohaterami innych środowisk chorągwiowych.

Zespół Organizacyjny Kampanii „BOHATER dla Chorągwi Śląskiej” (powołany przez komendantkę chorągwi hm. Annę Peterko) opracował i prze-

kazał dodatkowy materiał pod nazwą „Kampania Bohater Chorągwi Śląskiej ZHP – proponowane kategorie zgłaszanych osobistości”. W materiale tym zaproponowano przykładowe kategorie bohaterów, które mogą być brane pod uwagę w procesie wyboru bohatera.

W wyznaczonym terminie zgłoszono 20 kandydatur. Każda z nich została omówiona i sprawdzona pod względem formalnym. Kandydatury, które nie spełniały określonych warunków oraz co do których zachodziła obawa, że mogą być postaciami budzącymi kontrowersje, zostały wykreślone z listy.

Odrębną kwestią było omówienie kandydatury zbiorowej – Powstańców Śląskich – wskazanej przez 11 środowisk/osób. Z uwagi na fakt, że co najmniej trzy środowiska/hufce noszą już to imię i że obecnie imię Powstańców Śląskich zdobywa Chorągiew Opolska ZHP, podjęto decyzję o nieumieszczeniu tej kandydatury na liście.

GŁOSOWANIE

Po przeprowadzonej w ten sposób selekcji zaprezentowano ostatecznie siedem kandydatur, które zostały poddane procedurze wyboru bohatera chorągwi:

- Michał Grażyński
- Harcerki z Ravensbrück
- Harcerze Września 1939 r.
- Wojciech Korfanty

Radecka Maria
– 111 RDH SIGNUM
TEMPORIS
– Hufiec Ruda Śląska

Copik Martyna – 1 RŚGZ Przyjaciele Zielonego Lasu
– Hufiec Ruda Śląska

13 Ratownicza Drużyna Harcerska
BRATNIE DŁONIE
– Hufiec Ziemi Rybnickiej

- Ignacy Koziński
- Wanda Łowińska-Jordan
- Zbigniew Religa.

Następnie zaproszono społeczność chorągwi do głosowania, które odbyło się w czerwcu 2021 r.

Prawo do głosowania mieli wszyscy instruktorzy (a także osoby pełniące funkcje instruktorskie) – członkowie Chorągwi Śląskiej, dysponujący adresem mailowym w domenie ZHP. Głosowanie odbywało się wyłącznie za pośrednictwem formularza elektronicznego – link do formularza zgłoszeniowego został zamieszczony na stronie internetowej oraz w mediach społecznościowych chorągwi. Każda osoba miała prawo głosować tylko raz (formularz nie pozwalał na ponowne głosowanie z tego samego adresu mailowego) i przyznać punkty maksymalnie trzem kandydatom według zasady: 3 punkty – 2 punkty – 1 punkt.

Decyzją osób uczestniczących w głosowaniu największą liczbę głosów otrzymała kandydatura HARCERZY WRZEŚNIA 1939 ROKU.

PRZEDSIĘWZIĘCIA PROGRAMOWE

Po dokonaniu wyboru bohatera zespół organizacyjny opracował i przedstawił harmonogram działań i przedsięwzięć, które miały zostać zrealizowane w ramach kampanii, w tym m.in.:

Giełdę tropów – na ścieżce tematycznej OJCZY-ZNA. Była to propozycja skierowana do wszystkie środowisk harcerskich, starszoharcerskich i wędrowniczych – zaproszenie do opracowania i realizacji autorskich tropów, które pozwoliłyby harcerkom i harcerzom odkryć historię harcerzy działających na terenie ich miejscowości lub regionu i walczących lub pełniących służbę w okresie wrzesień 1939 – maj 1945 r.

Konkurs na opracowanie historyczne pod hasłem ROCZNIK '39 – propozycja skierowana do środowisk starszoharcerskich, wędrowniczych oraz do starszyny i seniorów. Hasło „Rocznik '39” dotyczyło działania środowisk harcerskich w okresie od 1939 do 1945 r. Konkurs prowadzony był w dwóch kategoriach:

O NASZYM BOHATERZE

Harczerze Września w świadomości większej części naszej harcerskiej społeczności, ale zarazem osób spoza ZHP, kojarzy się jednoznacznie ze stojącym na katowickim Rynku pomnikiem noszącym właśnie taką nazwę. Można zaryzykować stwierdzenie, że w tej zbiorowej świadomości przeważa opinia, że poświęcony jest on tylko katowickim harcerzom. Tymczasem pomysłodawcom wzniesienia pomnika przyświecał cel oddania hołdu swoim bohaterskim poprzednikom całej śląskiej ziemi, którzy w myśl roty Przyrzeczenia Harcerskiego swoją służbę Bogu i Polsce pełnili od 1 września 1939 r. do ostatnich dni II wojny światowej. Pełnili tę służbę na śląskiej ziemi, u stóp katowickiej Wieży Spadochronowej, w trakcie walki konspiracyjnej oraz na polach bitewnych na wschodzie i zachodzie Europy.

Dlatego też ucieszył nas fakt wyboru tego bohatera zbiorowego. Było w nas mocne przekonanie, że od tej chwili, mówiąc „Harczerze Września 1939 roku”, będziemy czcić pamięć wszystkich tych, dla których harcerski krzyż oraz Prawo i Przyrzeczenie Harcerskie były życiowym drogowskazem w pogodne dni 1939 r. oraz w czasach wojennej pożogi, która rozpoczęła się 1 września – niezależnie, skąd pochodzili i gdzie im przyszło tę harcerską służbę pełnić.

W przekazie skierowanym do środowisk po dokonaniu wyborze bohatera położyliśmy nacisk na słowa: „... przyjmujemy miano Harcerzy Września 1939 roku – niech nam przyświeca symbolika wspomnianego już wielokrotnie pomnika, gdzie postać harcerza z gruzów i zgliszcz wychodzi w przyszłość Polski, tworzoną naszym wspólnym wysiłkiem”.

- Opracowanie pracy badawczo-popularyzatorskiej pod hasłem „Rocznik '39 w naszej lokalnej społeczności”.
- Przygotowanie questu – edukacyjnej gry terenowej łączącej w sobie elementy zabawy i nauki, poszukiwań skarbu i radości odkrywania historycznych miejsc na terenie miejscowości/regionu, związanych z tematem konkursu.

Węzélki dobrych uczynków. Przyjęty w głosowaniu bohater zbiorowy w pierwszym momencie kojarzy nam się z czynami wielkimi, bohaterskimi, z męczeństwem, z ofiarą krwi. Ale warto też nie zapominać, że to byli ludzie tacy sami jak my, ze swoimi marzeniami, troskami dnia codziennego, ideałami, w które wierzyli. Chcąc ich przynajmniej

częściowo naśladować, zaprosiliśmy wszystkie środowiska do udziału w akcji „Węzélki dobrych uczynków”. 6 grudnia 2021 r. – czyli w tradycyjne mikołajki, pokazaliśmy, jak zawiązać specjalny „węzélkę dobrych uczynków”. Zadaniem uczestniczących w akcji było podjęcie małej służby – spełnienie trzech dobrych uczynków. Wykonanie każdego dobrego uczynku zuch / harcerz / instruktor dokumentował poprzez zawiązanie węzélka.

Konkurs plastyczny: „Kartka pamięci z okazji Dnia Myśli Braterskiej”. Przedmiotem konkursu było wykonanie kartki okolicznościowej, która w swojej tematyce miała zawierać motywy związane z obchodami Dnia Myśli Braterskiej 2022 oraz symbolikę upamiętniającą harcerzy walczących lub pełniących służbę w okresie wrzesień 1939 – maj 1945 r.

Spotkanie instruktorskie pod hasłem „HARCERSKA PAMIĘĆ” – zadanie dla komend hufców – poproszono organizatorów Dnia Myśli Braterskiej, by w treści dorocznych spotkań zaplanowano formy, które pozwoliłyby przekazać wiedzę o bohaterach prowadzonej przez nas kampanii. Liczyliśmy, że uda się środowiskom zaprosić na to spotkanie członków ich lokalnych harcerskich środowisk seniorackich albo kogoś z rodziny tych, którzy oddali swoje harcerskie życie za to, byśmy mogli tu i teraz mówić w naszym ojczystym języku.

Akcja „ZUCHOWE PUZZLE – NASZ POMNIK” – propozycja dla gromad zuchowych – zorganizowanie w wyznaczonym okresie zbiórki, podczas której zuchy miały dowiedzieć się o bohaterach kampanii, a w kulminacyjnym momencie zbiórki ułożyć wspólnie puzzle z wizerunkiem pomnika Harcerzy Września. Każda gromada, która zgłosiła chęć uczestniczenia w akcji, otrzymała specjalny zestaw puzzli.

Turniej Zastępów „DEJCIE POZOR!” – propozycja dla zastępów harcerskich. Całodniowa gra, w ramach której uczestniczące w niej patrole między innymi miały wykazać się wiedzą i umiejętnościami w zakresie technik harcerskich (przyrodoznawstwo, terenoznawstwo, łączność, samarytan-

ka, pionierka, musztra); pokonać wyznaczony tor przeszkód; wykazać się umiejętnościami na strzelnicy polowej; przedstawić materiał historyczny opracowany przed turniejem, nawiązujący do przedstawienia lokalnych bohaterów walczących o polskość ziem, na których przyszło im dzisiaj żyć i działać.

Konkurs MMF — „Na tropie harcerskich bohaterów września 1939 roku” – propozycja dla środowisk starszoharcerskich. Zaprosiliśmy harcerzy starszych do akcji poszukiwania harcerskich bohaterów działających w okresie od września 1939 do maja 1945 roku, znalezienia miejsc z nimi związanych oraz odpowiedzi na pytanie: czy ja na ich miejscu umiałbym postąpić podobnie? Swoje subiektywne wrażenia i przeżycia z tych poszukiwań uczestnicy konkursu mieli zawrzeć w krótkiej impresji filmowej.

Konferencja instruktorska — „Harczerze Września 1939 roku – aspekt wychowawczy”. Konferencja miała być miejscem, gdzie jeszcze raz moglibyśmy spojrzeć na temat bohaterów w harcerskich mundurach tamtego okresu w kontekście znalezienia odpowiedzi na pytanie: jak na co dzień w harcerskim działaniu ciekawie i atrakcyjnie pracować wychowawczo z bohaterem chorągwi z wykorzystaniem postaci lokalnych bohaterów?

W realizację opisanych powyżej przedsięwzięć zaangażowało się wiele środowisk.

Niektóre propozycje cieszyły się ogromnym zainteresowaniem (jak akcja „Węzełek dobrych

uczynków”, czy „ZUCHOWE PUZZLE – NASZ POMNIK”), inne zadania podjęło tylko kilka środowisk.

Część przedsięwzięć, jak na przykład turniej zastępów, udało się zrealizować podczas Zlotu Chorągwi Śląskiej 24 września 2022 r. w Katowicach pod hasłem „Wierni harcerskim ideałom”.

PODSUMOWANIE KAMPANII

Zlot był podsumowaniem Kampanii BOHATER. Wzięło w nim udział ponad 2000 zuchów, harcerzy, instruktorów i seniorów, którzy byli świadkami uroczystego przekazania przez naczelniczkę ZHP hm. Martynę Kowacką komendantce chorągwi hm. Annie Peterko aktu nadania Chorągwi Śląskiej ZHP imienia „Harczerzy Września 1939 roku” i brali udział w programie, który miał podkreślać ważność tego wydarzenia w życiu naszej chorągwi. Był to historyczny moment, ale mamy świadomość, że to nie koniec. Teraz jest czas na codzienną, bieżącą pracę z bohaterem, pokazującą, że to ważny aspekt harcerskiego systemu wychowania. Jednym z elementów tej pracy będzie z pewnością organizacja zaplanowanej w programie kampanii konferencji instruktorskiej — „Harczerze Września 1939 roku – aspekt wychowawczy”.

HM. ADAM MALARZ

CZŁONEK KCH DS. PROGRAMOWO-WYCHOWAWCZYCH
SZEFEK ZESPOŁU ORGANIZACYJNEGO
KAMPANII „BOHATER DLA CHORĄGWI ŚLĄSKIEJ”

Za przygotowaniem i realizacją kampanii „BOHATER dla Chorągwi Śląskiej” stał zespół instruktorów w składzie (w kolejności alfabetycznej): phm. Lidia Hanusiak, hm. Irena Kowaliczek, phm. Sylwia Pakosz, hm. Adrian Przyczyna, hm. Anna Rzepka, hm. Michał Rzepka, hm. Dorota Schmatolla, dh Łukasz Stangrecki, dh. Paulina Stawinoga, phm. Marta Szafraniec, phm. Sławomir Szykowski, pwd. Anna Wylęgała.

W realizację kampanii, zwłaszcza na etapie Zlotu Chorągwi, byli zaangażowani instruktorzy zespołów chorągwiowych, w tym referatów metodycznych. Za ogrom pracy włożony w całą kampanię należą się powyższym instruktorom oraz tym, którzy nie zostali imiennie wymienieni, ogromne podziękowania. Wreszcie na koniec szczególne podziękowania dla „matki chrzestnej” całego przedsięwzięcia, hm. Anny Peterko, która w szczególny sposób dopingowała nas do wyłożonej pracy, była inspiracją dla wielu naszych działań i wspierała nas od początku do końca.

HARCERZ JEST ZAWSZE POGODNY?

WYNIKI BADAŃ PRZEPROWADZONYCH WŚRÓD WĘDROWNIKÓW, M.IN. UCZESTNIKÓW WĘDROWNICZEJ WATRY 2022

Podczas pakowania plecaka na tegoroczną Wędrowniczą Watrę stwierdziłam, że warto też zabrać ze sobą papierową ankietę dla uczestników, gdyż takie skupienie „wędrolu” w jednym miejscu rzadko się zdarza. Jak pomyślałam, tak też zrobiłam. Na szczęście komendant Watry, niesamowity druh Grzegorz, przychylnie spojrział na moje badania.

Już w bazie „Kamionek” w Kamiennej Nowej, opędzając się od komarów, poszukiwałam chętnych do wypełnienia ankiety – zazwyczaj znajdowałam ich w miejscach, gdzie był cień. Gdy wyrazili zgodę na udział w badaniu, otrzymywali ankietę, w której m.in. prosiłam o zaznaczenie trzech punktów Prawa Harcerskiego, które są dla nich najłatwiejsze i najtrudniejsze do przestrzegania (poniżej prezentuję dane dotyczące dwóch pytań). Zadałam również otwarte pytanie: „gdybyś mógł/mogła dowolnie zmodyfikować, usunąć, dopi-

sać treść Prawa Harcerskiego lub utworzyć nowe, to jak by ono brzmiało?”.

Z około 400 uczestników ankietę wypełniło i oddało 108 wędrowników w wieku 16–21 lat. Część osób prawidłowo wypełniła tylko niektóre jej części. Poniżej prezentuję dane od 67 osób. Analizy uzupełniłam o informacje pozyskane drogą elektroniczną przy wykorzystaniu platformy MS Teams ZHP w dniach 26 września – 26 listopada 2022 r. Ankietę tą drogą wypełniły 303 osoby, w tym 117 wędrowników. Zatem analizie poddałam dane od 184 respondentów w wieku wędrowniczym.

Obiecałam wypełniającym, że opublikuję wyniki ankiety, co też właśnie czynię.

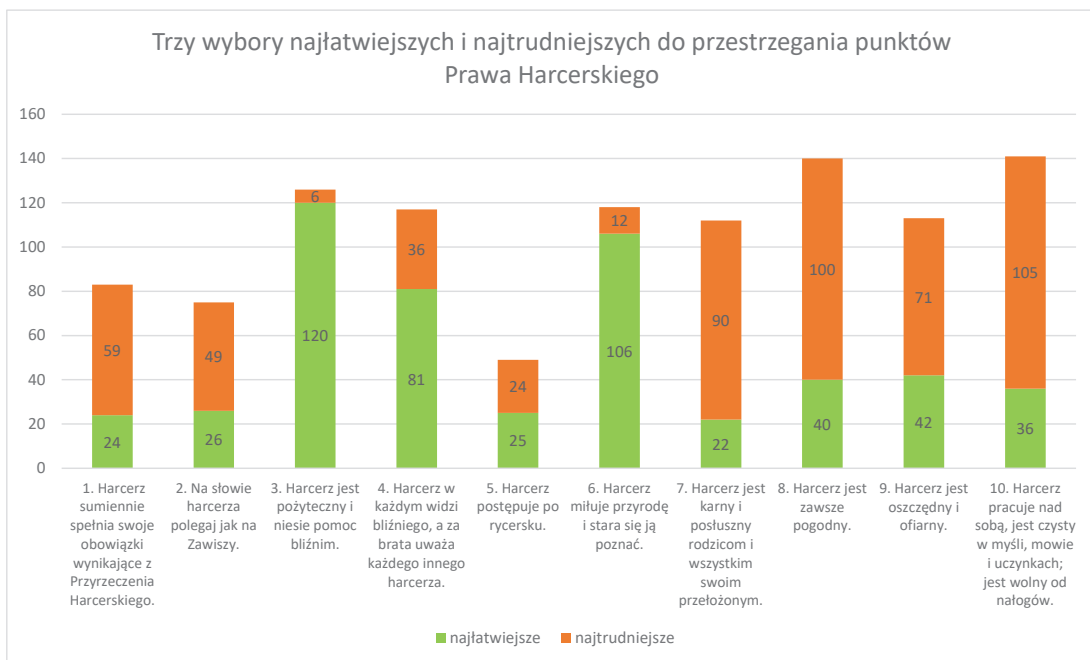
PUNKTY PRAWA HARCERSKIEGO NAJŁATWIEJSZE DO PRZESTRZEGANIA

Wędrownicy określili, że najłatwiejsze dla nich do przestrzegania są trzy punkty: Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim (120); Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać (106); Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza (81).

PUNKTY PRAWA HARCERSKIEGO NAJTRUDNIEJSZE DO PRZESTRZEGANIA

Jako najtrudniejsze dla nich do przestrzegania badani wędrownicy określili następujące trzy punkty: Harcerz pracuje nad sobą, jest czysty w myśli, mowie i uczynkach; jest wolny

od nałogów (105); Harcerz jest zawsze pogodny (100); Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym (90). Co interesujące, 5. punkt prawa był dla jednych najłatwiejszy, dla innych najtrudniejszy do przestrzegania.

Zapewne ciekawi was, jakie odpowiedzi padły na otwarte pytanie „gdybyś mógł/mogła dowolnie zmodyfikować, usunąć, dopisać treść Prawa Harcerskiego lub utworzyć nowe, to jak by ono brzmiało?”.

Ze 184 wędrowników 46 zaproponowało modyfikację Prawa Harcerskiego, 11 stwierdziło, że nie powinno się go w ogó-

le zmieniać, gdyż: „pasuje takie, jakie jest” (wędrownik w wieku 20 lat), „jest przemyślane i kompletne” (17), „nie wymaga modyfikacji” (18), „nic bym nie zmieniał” (16, 16, 16, 17, 17, 18, 18, 18). Natomiast 127 osób pozostawiło ten punkt bez odpowiedzi.

TELEFONICZNA LINIA WSPARCIA

CO ZMODYFIKOWAĆ?

Jakich modyfikacji dokonały osoby, które się na nie zdecydowały? Wędrownicy przede wszystkim skoncentrowali się na modyfikacji treści poszczególnych punktów prawa, postulując usunięcie, dodanie czy też zastąpienie określonych słów. Niektóre osoby zaproponowały dodanie nowych punktów (patrz wykres obok). Najczęściej modyfikowanym punktem prawa był punkt 8. „Harcerz jest zawsze pogodny”.

Poniżej prezentuję propozycje wędrowników...

Modyfikacje, postulaty o usunięcie treści czy też całych poszczególnych punktów obowiązującego Prawa Harcerskiego:

2. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.

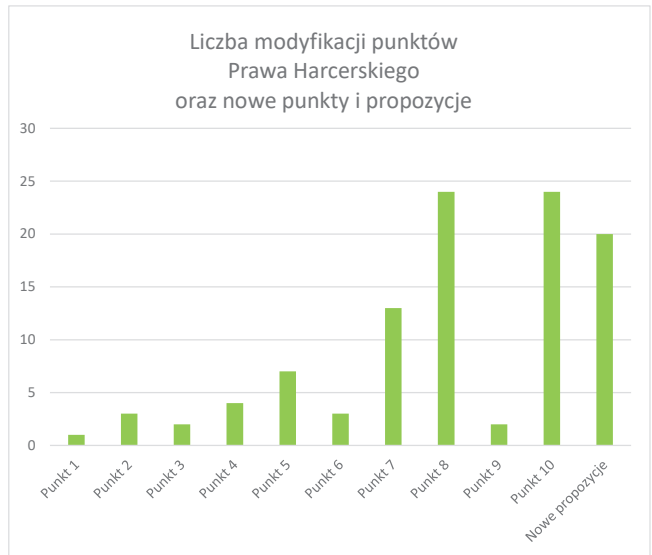
Usunęłabym. Postać Zawiszy jest niezrozumiała. Powinno być ...polegaj jak na sobie samym (18).

3. Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim.

Usunęłabym 3 punkt (18).

4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza.

Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza i go szanuje (18); Harcerz służy Bogu

i ojczyźnie (21); Zamiast „harcerza” dać „człowieka” (17); Harcerz działa dla innych, a w każdym widzi bliźniego (20).

5. Harcerz postępuje po rycersku.

Usunęłabym „harcerz postępuje po rycersku”, bo rycerze nie są wcale tak cool, jak się ich przedstawia (17); Zmieniłbym punkt odnoszący się do kodeksu rycerskiego (18).

6. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać.

Harcerz miłuje przyrodę – przyroda nie zawsze miłuje harcerza. Gryzą mnie pająki i komary (17).

7. Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.

Zmieniłbym punkt 7. Ślepe posłuszeństwo nie jest dobre, napisałbym na przykład „harcerz jest karny i szanuje swoich rodziców oraz przełożonych” (21); Harcerz jest karny rodzicom, a może ich nie ma, więc powinno być lub opiekunom (20); Harcerz powinien współpracować w zgodzie z rodzica-

mi i przełożonymi, ale nie karny i posłuszny, ale powinien znać też granice (18); Zmieniłabym 7. punkt, ponieważ są różne rodziny i nie zawsze dzieci powinny być bezwzględnie posłuszne rodzicom. Przykładowo, gdy rodzice łamią prawo dziecka lub prawa człowieka względem dziecka (18); Usunąć „i wszystkim swoim przełożonym”. Zamiast tego punktu dodać „Traktuje z szacunkiem i respektem każdego harcerza i instruktora” (19).

8. Harcerz jest zawsze pogodny.

Harcerz jest zawsze pogodny – nikt z nas nie jest zawsze pogodny (16); Harcerz zawsze stara się być pogodny (16, 16); Harcerz jest zawsze pogodny, realistycznie patrzy na świat (17); Harcerz jest zawsze pogodny i uszczęśliwia innych (17); Harcerz zawsze szuka pogody ducha (21); Harcerz jest zawsze pogodny – bo ja na przykład mam z tym problem (15); Harcerz stara się być pogodnym (20, 18), Harcerz stara się być zawsze pogodny (18), Harcerz jest pogodny (nie zawsze) (18), Harcerz jest zawsze pogodny brzmi tak, jakbyśmy cały czas mieli się uśmiechać, a przecież nikt nie jest w stanie być szczęśliwym cały czas. Może bardziej coś w stylu, że przeciwności losu pokonuje z uśmiechem? (20); Usunąć „harcerz jest zawsze pogodny”. To jest tak nielogiczne i bez sensu. Człowiek nie jest w stanie być zawsze pogodnym. To niewykonalne (18); Wykreślić punkt 8., a jego sens przenieść do punktu 1.: Harcerz sumiennie i z pogodą ducha spełnia swoje obowiązki (19); Zdecydowanie trzeba usunąć: Harcerz jest zawsze pogodny (18, 16); Usunąłbym punkt prawa, który mówi, że harcerz zawsze jest pogodny, ponieważ nie umiem zrozumieć jego przełożenia na rzeczywistość (18); Zmieniłabym 8. punkt prawa, gdyż harcerz, jak każdy inny człowiek, ma prawo mieć gorszy dzień i nie zawsze jest pogodny (18); Bardzo jasno sformułowałabym 8. punkt, nie jest on prosty i zrozumiały nawet dla wielu instruktorów (20).

9. Harcerz jest oszczędny i ofiarny.

Harcerz powinien potrafić gospodarować tym, co ma, a niekoniecznie być oszczędny (18).

10. Harcerz pracuje nad sobą, jest czysty w myśli, mowie i uczynkach; jest wolny od nałogów.

Harcerz pracuje nad sobą, jest czysty w myśli mowie i uczynkach. Stara się być wolnym od nałogów (18); Harcerz pracuje nad sobą – zostawić tylko tyle (18); Usunąć „jest wolny od nałogów”. Zamiast tego „szlifuje swój charakter, asertywność, moralność” (19); Usunąłbym ten punkt (16).

Dodanie nowego punktu Prawa i inne propozycje

Harcerz ma otwarty umysł szanuje zdanie innych oraz poglądy różne od swoich (16); Przełożony potrafi przyznać się do błędów i potrafi rozmawiać (21); Dopisałabym, że harcerz jest siebie świadomy (18); Harcerz stara się być najlepszą wersją siebie (17); Harcerz dobrze reprezentuje organizację w społeczeństwie (17); Harcerz dba o siebie (17); W idei działania i niesienia dobra harcerz dba o siebie samego (18); Harcerz ma prawo do odpoczynku (19); Harcerz powinien kierować się sercem (17); Dodałabym coś o tolerancji, bo to jest ważny temat, a moim zdaniu za mało wspomniany (17); Dodałabym pokorę i asertywność oraz zachowanie odpowiedzialne do pełnionej funkcji (15); Przede wszystkim skupiłabym się na większej przestrzeni. Uważam, że Prawo Harcerskie trochę nas ogranicza (19).

Podczas Watry ankietę wypełniły również osoby będące kadrą wydarzenia – w wieku 22+. Zaskoczyły mnie różnice w odpowiedziach pomiędzy wędrownikami a kadrą, dlatego postanowiłam kontynuować dalej badania. Jeżeli należysz do ZHP i nie brałaś/brałeś udziału w ankiecie, a chciałabyś/chciałbyś wyrazić swoją opinię, zapraszam do wypełnienia ankiety dostępnej na stronie: <https://forms.office.com/r/Cd7Wnutt7R>.

Wynikami oczywiście podzielę się po skończonych badaniach. Nie tylko w formie artykułu, gdyż prześlę je do władz naszej organizacji.

HM. KATARZYNA MARSZAŁEK
INSTRUKTORKA HUFCA BYDGOSZCZ-MIASTO
CZŁONKINI HARCERSKIEGO INSTYTUT BADAWCZEGO

POTRZEBNY NOWY ZAPAŁ

Uważni czytelnicy moich felietonów pewnie pamiętają, że od czasu do czasu nawiązuję do przebiegu VII Zjazdu ZHP. I, wbrew niektórym naszym historykom, uważam ten zjazd za kluczowy w historii ZHP po 1956 r. Działo się tam wiele, podjęto niezwykle ważne decyzje. Ale dziś na jedną chciałbym zwrócić szczególną uwagę. Na rewolucję w pionie zwanym wówczas starszoharcerskim.

Po kilkuletnim funkcjonowaniu w ZHP programu Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej wróciliśmy do korzeni – nie tylko tradycyjnych mundurów, ale także metody. Przypomnieliśmy sobie o normalnym obozownictwie (tak, tak, wiem, nie trzeba mi przypominać, że były środowiska, które z puszcząskich obozów nigdy nie zrezygnowały), o starszoharcerskiej służbie, o potrzebie zmodyfikowania stopni (przypomnijcie sobie ciągle funkcjonującą w organizacji książeczkę Jarka Balona „Jak orzeł leć” – tak, wtedy powrócił do organizacji stopień harcerza orlego / harcerki orlej). Trzeba było od podstaw zbudować harcerstwo starsze.

I cóż wówczas wymyśliśmy? Oczywiście obok budowy całej metodyki starszoharcerskiej. Dwa proste zadania. Po pierwsze **ogłoszenie Ofensywy Starszoharcerskiej** (a było na papierze owych harcerzy w szkołach ponadpodstawowych kilkaset tysięcy), czyli przebudowanie całego ruchu. Byłem tej ofensywy szefem i muszę przyznać, że pomysł (budowany na wzorach dawnej Ofensywy Zuchowej) był dobry, ale z realizacją nam nie wyszło. Ale jak mogła się ofensywa udać, jeżeli zjazd Związku mieliśmy w marcu 1981 r., a w grudniu ogłoszono stan wojenny. Kierowanie ofensywą i realizowanie

zadań w miesiącach, ba, latach stanu wojennego po prostu nie było możliwe.

Ale drugie zadanie – starszoharcerska **Centralna Akcja Szkoleniowa** przeprowadzona latem 1981 r., a więc kilka miesięcy po zjeździe – udało się. (W kolejnych latach był jeszcze CAS zuchowy i harcerski). Mieliśmy dobre wzorce, bezpośrednio po II wojnie światowej też organizowaliśmy CAS-y. W tym naszym CAS-ie w roku 1981 wzięło udział około 1500 uczestników. Mieliśmy w tamtym czasie zapał, aby budować nowy, atrakcyjny dla 16–18-latków program, i taki program zbudowaliśmy. Było to zupełnie niezależne od słabiutkich efektów starszoharcerskiej ofensywy.

Rok później – w stanie wojennym – odbyła się imponująca **Starszoharcerska Akcja Szkoleniowa**, a po jej zakończeniu **Polowa Zbiórka Harcerstwa Starszego**. W pierwszej wzięło udział tylko (a może aż) około 200 zastępów. Kolejne skupiały kilka tysięcy harcerki i harcerzy. Pod koniec lata w różnych miejscach Polski stawiali harcerze namioty, by bawić się, pełnić służbę, ale także rozmawiać o najważniejszych problemach ruchu i szkolić się, doszkalać. Kontynuacją owych PZHS-ów jest współczesna Wędrownicza Watra.

Powstały wówczas także trzy niezależne, mające ogromne osiągnięcia, szkoły instruktorskie: starszoharcerska w „Perkozie”, harcerska w Załęczu Wielkim i zuchowa w Oleśnicy. Tak, powiecie, że kształcenie zgodnie ze współczesnymi zasadami to zadanie hufców, że w hufcu powinien być kształtowany instruktor pełniący najważniejszą funkcję – drużynowego. Lecz jeżeli mamy malut-

kie hufce, wielkości normalnych szczepów, jeżeli są chorągwie wielkości dobrego hufca, to czy na pewno nie powinniśmy tym środowiskom pomóc i po prostu szkolić całą kadre, również drużynowych, także na szczeblu centralnym? Może w ramach CAS-u silniejsza chorągiew zaopiekuje się słabszą? Bez silnych drużyn, dobrych drużynowych hufce i chorągwie nie będą się rozwijać. Nic nowego pod słońcem.

Po co to wszystko tu opisuję? Czy tylko po to, aby wspominać okruchy naszej historii i zadać kilka pytań? Nie, czekam, kiedy naczelnictwo naszej organizacji, kiedy Rada Naczelna wyjdzie poza banalne, codzienne prace (uwaga – pamiętam o działaniu nadzwyczajnym, czy organizacji Jamboree) i krzyknie: – Tak dalej być nie może, nie możemy być związkiem skupiającym 100 tys. członków. Stać nas znów na wychowywanie większej liczby młodych Polaków. Chcemy mieć wpływ na młode pokolenie. Powinno być nas najpierw tyle, ile liczył ZHP w przededniu II wojny światowej. To oczywiście symboliczne liczby, ale symbole są w naszym gronie niesłychanie ważne.

A więc zdobywamy środki i organizujemy Centralną Akcję Szkoleniową. Dla 2500 uczestników. Z każdego hufca ok. 10 kandydatów na drużynowych. W każdym hufcu potencjalnych 10 nowych drużynowych. Nie mogą oni płacić za kurs. Niech to będą 17-latkowie z liceów, niech to będą studenci kierunków pedagogicznych, niech to będą rodzice zuchów i harcerzy (ci 35+ w skautingu to główne źródło kadry), niech to będą młodzi nauczyciele ze szkół wiejskich, namówieni przez dyrektorów szkół. **Promujmy harcerstwo, piszmy o nim, pokazujmy społeczeństwu, jakie wartości niesie wychowanie w naszej organizacji.**

Widzicie tę Ofensywę Harcerską? Tak, ukoronowaniem jej będzie wspomniane przeze mnie Jamboree. Potrzebny nam jest kolejny przełom, potrzebny nowy duch. Nowy zapach. Kilka razy go mieliśmy. I w 1956/57 r., i w 1981, i 1990. Może stać nas w roku 2023?

HM. ADAM CZETWERTYŃSKI

W e wrześnieowym numerze „Czuwaj” hm. Grzegorz Catek kończy swój felieton „Wolontariat” słowami: „Boję się takiego harcerstwa, które w imię szczytnej idei, w imię służby powoduje rezygnację instruktorów z ważnych spraw”. W odpowiedzi od razu nasuwają mi się słowa: boję się takiego harcerstwa, w którym na błędnych definicjach budujemy przekaz do ruchu harcerskiego.

Tekst autora przywołuje jako fundament definicję słów „służba” i „poświęcenie”. Dopiero jednak we własnej analizie autor zakłada, że pełniący służbę poświęca się, rezygnuje z czegoś ważnego. Jedno słowo, a wypacza sens i ducha przytoczonych definicji. Otóż oczywiste jest, że doba każdego z nas ma tylko 24 godziny, jednak decydując o tym, na co swój czas poświęcamy, w praktyce wskazujemy, co dla nas jest ważne. Przynajmniej w tym czasie i okolicznościach. To do nas należy decyzja i nikt nie ma prawa nas pouczać czy za to oceniać. Dla jednego będzie to rezygnacja na rzecz pełnionej w harcerstwie służby z obejrzenia kolejnego odcinka serialu na Netflixie, dla drugiego krótszy o godzinę sen, a dla trzeciego rezygnacja z pracy, żeby pojechać w wakacje ze swoimi harcerzami na obóz. Wydawałoby się, że gradacja wagi przytoczonych przykładów jest oczywista. Tu jednak warto włączyć krytyczne myślenie. Celowo podałam przykład z pracą, bo przytoczył go autor felietonu, a mam własne doświadczenia w tym zakresie. Dwukrotnie, jeszcze w trakcie studiów, rezygnowałam z pracy, żeby pojechać z moimi zuchami i harcerzami na miesięczny obóz w lesie. Robiłam to świadomie, bez poczucia ponoszenia ofiary. W sposób odpowiedzialny, bowiem moi pracodawcy mieli świadomość, że o ile nie otrzymam urlopu w tym okresie, będę zmuszona zrezygnować z pracy. Dla nich zatrudnienie

SŁUŻBA JEST NARZĘDZIEM, A NIE PRZESZKODĄ

mnie, nawet na kilka miesięcy, było cenniejsze, dla mnie ważniejsze niż utrzymanie tych konkretnie posiadanych domknięć roku harcerskiego z moim szeregiem. Pełniłam służbę z poświęceniem, ale nie poświęcałam niczego ani wbrew sobie, ani z pokrzywdzeniem kogokolwiek. Ważniejsze było dla mnie wówczas pełnienie tej służby.

Boję się harcerstwa, w którym wszystkich mierzymy jedną miarą i próbujemy kopiować cudze schematy jako własne lub poddajemy się stereotypom. Bo przykładowo matka, która nie przepada za zabawą w domu ze swoim dzieckiem, nie jest złą matką. Ma miliony innych sposobów, by pokazać dziecku, że je kocha i że jest dla niej najważniejsze. Może mu czytać, śpiewać, spacerować. Może też pojechać z nim na obóz lub zabrać na zbiórkę. Warto do każdego podchodzić indywidualnie, nie narzucać nikomu własnego systemu wartości.

Ostatnio kiedy prowadziłam zajęcia na jednym z kursów przewodnikowskich, młodzi przyszli instruktorzy mieli za zadanie odkrywać siebie i swoją różnorodność. Zaglądali w siebie, ale też przyglądali się sobie wzajemnie, odkrywali mocne strony i potrzeby swoje i swoich koleżanek i kolegów. Podczas podsumowania wybrzmiało, że „to chyba najpiękniejsze zajęcia na tym kursie, bo tak pozwoliły nam zajrzeć w siebie”. Każdy inny, mający swoje talenty, zainteresowania i potrzeby. Żadna z tych potrzeb, według młodzieży, niewykluczająca się z podstawowymi harcerskimi zasadami pracy nad sobą, braterstwa i właśnie służby. Co więcej, wiele z tych potrzeb może być realizowanych poprzez harcerską służbę, a samo jej pełnienie może pomóc – taka też jest przecież między innymi rola służby harcerskiej – stać się świadomymi i odpowiedzialnymi w pełnieniu innych ról społecznych. Jeśli chcemy, aby młodzi ludzie byli zmotywowani, nie mówmy im, co robią źle, co zaniedbują, tylko poznajmy ich potrzeby i wesprzyjmy w tym, by w służbie mogli rów-

nież je zrealizować. To będzie dla nich najsilniejszy motywator i siła do rozwoju ruchu harcerskiego. Nie mówmy, że nie dadzą rady, ale podpowiedzmy, w jaki sposób mogą dać radę i czuć przy tym radość i spełnienie. Ogromną siłą jest tu też wspólnota i synergia współpracy.

Służba jest nierozzerwalnym elementem istoty człowieczeństwa, ale nie jest podstawową potrzebą człowieka. Właśnie dlatego chęć niesienia pomocy innym zwykle pojawia się dopiero wtedy, gdy zadbamy o swoje podstawowe sprawy lub gdy poradzimy sobie sami z dręczącymi nas problemami. Możemy też w służbie znaleźć dla nich odpowiedź lub ujęcie. Na służenie innym otwierasz się, gdy masz mniej trosk lub w służbie dostrzeżesz ich rozwiązanie. Zaczynasz wówczas lepiej rozumieć ideę wspólnoty, współpracy, współdziałania.

Ostatni, ale równie ważny czynnik, który powinniśmy brać pod uwagę w tej dyskusji, to dobrostan psychiczny naszej kadry. Już 13% młodzieży wskazuje na poziom niezadowolenia ze swojego życia w stopniu zagrażającym zdrowiu psychicznemu. Dlatego powinniśmy zadbać o budowanie poczucia szczęścia, które daje energię i zwiększa poziom aktywności, „uodparnia system immunologiczny, polepsza zdrowie fizyczne (w tym sprzyja rekonwalescencji po operacjach, długowieczności) i mentalne, powoduje wzrost zaangażowania człowieka w pracę (sprzyja twórczemu myśleniu i rozwiązywaniu problemów), polepsza samoocenę oraz relacje międzyludzkie (w tym gotowość pomagania innym ludziom), udziela się innym osobom” (Lyubomirsky 2008; Czapiński 1992; Czapiński 2004; za: Kanasz 2015). Służba jest do tego doskonałym narzędziem, a nie przeszkodą.

HM. DOROTA CAŁKA

Już wkrótce odbędą się ostatnie zjazdy chorągwi, kończące ten intensywnie wyborczy rok w ZHP. Przy tej okazji warto docenić postępy, jakie w ostatnich latach poczyniliśmy w kwestiach wyborczych w naszym Związku. Po części zostały one wymuszone przez przepisy wewnątrzorganizacyjne – dlatego zgłoszenia kandydatów na najważniejsze funkcje odbywają się stosownie wcześniej. Ale są też znakiem czasów – wszyscy kandydaci na funkcje komendantów świadomie budują swoją markę – tworzą stronę internetową albo przynajmniej profil w mediach społecznościowych, mają swoje hasło (tutaj może mało odkryć, ale cóż można wymyślić poza hasłami: harcerstwo, wspólnota, razem, cel itd.), zwięzłą prezentację programu, a wszystko w spójnej szacie graficznej, czasem nawet zasługującej na określenie mianem systemu identyfikacji wizualnej. Do tego (zazwyczaj) dochodzi budowanie napięcia przez sukcesywnie ujawniane kandydatury na kolejne funkcje w komendzie kandydatki czy kandydata. To naprawdę świetna praktyka i pozostaje liczyć na to, że będziemy w kwestiach kultury organizacyjnej związanej z wyborami wyłącznie się rozwijać. Natomiast ktoś, kto będzie chciał zrobić krok w tył (np. unikając prezentacji programu albo swoich potencjalnych współpracowników) – będzie skazany z definicji na wyborczą porażkę.

Jednak jest coś, na co warto zwrócić uwagę – problemy, które być może są nieistotne, a może po prostu są nie do wyeliminowania? Otóż dostrzegłem jeden minus tego, że w wyborach komendanckich mamy konkurencję: fanatyczne opowiadanie się za jedną ekipą. „Fanatyczne” – to znaczy wyłączające realną ocenę (cała moja ekipa jest cudowna, najlepsza), a także – i tu tkwi problem – skłonność do lekceważenia, obniżania wartości instruktorów z konkurencyjnego zespołu. A stąd już prosta droga do tych wszystkich „teamów”, do budowania swoich „baniek”. To może być, niestety, początek tworzenia się plemion.

Ale czy coś da się z tym zrobić? Oczywiście nie zachęcam do rezygnacji z konkurowania! To nierealne i niecelowe. Może więc pozostaje tylko apel do „harcerskiego elektoratu”, aby nie brał przykładu ze świata polityki i nie dał się wpędzić w emocje, które podziela środowiska. I apel do wygranych, aby jedną z pierwszych czynności było wyciągnięcie ręki do swoich konkurentów i zaproszenie ich do wspólnego budowania.

Ale to nie wszystko. Ostatnio pewna instruktorka, komentując dwie ekipy startujące w jej chorągwi, przypomniała mi problem wielu harcerskich potyczek wyborczych – od szczebla hufcowego po centralny. Problem związany jest właśnie z tymi ekipami czy teamami, a mówiąc normalnie – z kandydatami do komend. Rzecz w tym, że członkowie komend wybierani są na wniosek nowego komendanta, ale wcześniejsza prezentacja przyszłych komend jest już (i dobrze!) standardem. Kłopot w tym, że rzadko w jednej potencjalnej komendzie są ci najlepsi, a w drugiej czy trzeciej – sami słabsi. To sprawia, że wygrana jednych zawsze oznacza, że lepsi znajdujący się w innych składach nie obejmą ważnej funkcji. A szkoda.

Oczywiście nie jest powiedziane, że wybitny instruktor, świetny kształceniowiec, programowiec nie może po wyborczej porażce zaangażować się w działania prowadzone przez swojego konkurenta (bo nie wroga przecież). Tak byłoby najlepiej, po harcersku, dla dobra Związku. Łatwo powiedzieć, jednak trzeba mieć świadomość, że często nie jest to takie proste: bo jednak wchodzą w grę emocje i dziwne zachowania (z jednej strony – przesadny triumfalizm, z drugiej – frustracja), bo wizje funkcjonowania mogą się autentycznie bardzo różnić, bo ten wybrany ma słabszą osobowość i wiadomo, że ten z ekipy przegranej w codziennej pracy go zdominuje i tak dalej...

Szkoda więc, że przez to pójście do wyborów zwartą ekipą gubimy czasem naprawdę wybitnych instruktorów. Może kiedyś dojdziemy do systemu, gdy będziemy wybierać z sali najlepszego komendanta, a potem najlepszego kształceniowca, programowca i skarbnika? Najlepszego, a nie teamy.

 HM. GRZEGORZ CAŁEK

TO MIEJSCE CZEKA NA TWOJĄ REKLAMĘ
REKLAMA@CZUWAJ.PL

	NASZYWKI I PLAKIETKI HARCERSKIE		
		HARCERSKIE KANGURKI I POLARY Z HAFTEM	
			KOSZULKI Z NADRUKIEM
	HARCERSKIE WARSZTATY KOSZULKOWE HAL 2019	PRACOWNIA HAFTU I NADRUKÓW DLA HARCERZY www.dzikikot.pl 601 580 312	

REDAKTOR NACZELNY:

hm. Grzegorz Catek
naczelnym@czuwaj.pl

**ZASTĘPCY
REDAKTORA NACZELNEGO:**

hm. Halina Jankowska
misia@czuwaj.pl
hm. Adam Czetwertyński
adam@czetwertynski.pl

KONTAKT Z REDAKCJĄ:

ul. Konopnickiej 6, p. 103
00-491 Warszawa
czuwaj@zhp.pl

STALI WSPÓŁPRACOWNICY:

hm. Lucyna Czechowska
hm. Rafał Klepacz
hm. Ewa Lachiewicz-Walińska
hm. Anita Regucka-Fleming
phm. Piotr Rodzoch (foto)
hm. Andrzej Sawuła

WYDAWCA:

Główna Kwatera
Związku Harcerstwa Polskiego

KONTO DO WPŁAT NA PRENUMERATĘ:

4 Żywiec sp. z o.o.
55 1140 1010 0000 5397 6800 1002

ZDJĘCIA W NUMERZE:

Piotr Rodzoch lub archiwum redakcji,
pozostałe – według podpisów

Redakcja zastrzega sobie prawo
skracania i adiuścacji tekstów
oraz zmiany ich tytułów i śródtytułów.
Redakcja nie płaci honorariów autorskich
– wszystkie teksty i zdjęcia powstają społecznie.
Nadesłanie tekstu jest równoznaczne
z akceptacją powyższych zasad.
Redakcja nie odpowiada za treść reklam.

NAKLAD:

300 egz. (papierowy)
+ cyfrowy (dostępny na www.czuwaj.pl)

Zapraszamy na obóz nad Bałtykiem!

POBIEROWO

Letnia Baza Obozowa Hufca ZHP Konin oferuje:

- najlepsze położenie w lesie sosnowym 300 metrów od plaży!
- nowe namioty,
- pyszną kuchnię,
- bardzo dobre warunki sanitarno-bytowe,
- przystępne ceny!

NAJLEPSZE MIEJSCE NA OBÓZ DLA CIEBIE!

ZWIĄZEK
HARCERSTWA
POLSKIEGO

**HUFIEC
KONIN**
IM. SZARYCH SZEREGÓW

ul. Harcerska 4, 62-510 Konin
tel. 63 243-19-20, kom. 602-757-637
www.pobierowo.konin.zhp.pl
www.konin.zhp.pl konin@zhp.wlkp.pl

Najpiękniejsze Wnętrza 2022 to Wasze wnętrza!

Otworzyły się na pomoc
wszystkim dzieciom
w potrzebie.

**SOS WIOSKI
DZIECIĘCE**

Kacper
z Warszawy

partner edukacyjny
LIBRUS
wspieramy oświatę

www.najpiekniejszewnetrza2022.pl